

Gerendás község településfejlesztési koncepciója

1. Gazdaságfejlesztés

- 1.1. Az agrárágazat komplex fejlesztése
- 1.2. Iparfejlesztés
- 1.3. Kereskedelem és szolgáltatásfejlesztés
- 1.4. Turizmus, rekreáció

2. Az önkormányzat szerepvállalása a helyi gazdaság fejlesztésében

3. Humán erőforrás-fejlesztés

- 3.1. A település megtartó-képességének erősítése
- 3.2. A lakosság előregedési folyamatának mérséklése
- 3.3. A népesség iskolai végzettségének emelése
- 3.4. A munkanélküliség jelenlegi alacsony szinten tartása
- 3.5. A település céljainak megismertetése, imázsának javítása településen belül és kívül

4. Az önkormányzati intézményrendszer fejlesztése

- 4.1. Oktatási intézmények
- 4.2. Művelődési intézmények
- 4.3. Egészségügyi és szociális intézmények
- 4.4. Műszaki infrastruktúrát működtető intézmények/gazdasági szervezetek

5. A településkép és a településszerkezet alakítása

6. Műszaki infrastruktúra

- 6.1. Közlekedés
- 6.2. Elektromos energia
- 6.3. Gázellátás
- 6.4. Felsővízi vízelvezetés
- 6.5. Ivóvízellátás
- 6.6. Szennyvízcsatorna hálózat és szennyvíztisztítás
- 6.7. Telefon, kábeltelevízió, helyi informatikai hálózatok
- 6.8. Hulladékgyűjtés

7. Környezet- és természetvédelem

8. Kistérségi intézményrendszer és az EU regionális politikájához való alkalmazkodás

9. A fejlesztési koncepció prioritásai

1. Gazdaságfejlesztés

1.1. Az agrárágazat komplex fejlesztése

Gerendás adottságai: kiemelkedően jó minőségű termőföld, a Maros-hordalákkúp felszín alatti ivóvízbázisa fölötti elhelyezkedés; a település nagysága, jelen helyzete, hagyományokkal rendelkező magas szintű agrárkultúrája: meghatározóan mezőgazdasági kistelepülés, valamint története, amely végig a földműveléshez kötődik, indokolja, hogy a település jövőjében az agrárágazatnak továbbra is meghatározó szerepe legyen.

Az EU-ba való csatlakozás azonban különösen az agrár települések esetében rendkívüli erőfeszítéseket követelnek. Az elkövetkező 10 év az EU Közös Agrárpolitikájához (Common Agricultural Policy, Magyarországon használt rövidítésben: KAP) való folyamatos alkalmazkodás jegyében kell, hogy elteljen.

Ebben a hosszú átmeneti időszakban a község a következő célokat akarja elérni:

- Gerendás maradjon meg jellemzően agrár településnek,
- a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma ne csökkenjen, életszínvonaluk pedig nőjön,
- a község jó minőségű termőföldjei maradjanak a település lakóinak birtokában,
- épüljön ki a termelés mellett a mezőgazdasági feldolgozóipar és értékesítési hálózat, amely döntően a község lakóinak tulajdonában van.

A csatlakozási és felzárkózási folyamat –amely 10-12 évre becsülhető- nem csak a gazdálkodók komoly erőfeszítéseit igényli, hanem az önkormányzat érdemi részvételét is.

A vázolt feladatot rendkívüli módon megnehezíti, hogy nem egy statikus, hanem egy folyamatosan változó állapothoz kell meglehetősen nehéz körülmények között alkalmazkodni, és a siker érdekében állandóan helyi kezdeményezésekkel kell előállni.

Az 1975. Március 25-én aláírt Római Szerződés, amely megalapozta az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) már előírta, hogy a mezőgazdaságot és a mezőgazdasági termékekkel való kereskedelmet be kell vonni az integrációba, és hogy a belső piaci viszonyok kialakulását a Közös Agrárpolitikának kell kísérnie. Az azóta eltelt hosszú idő alatt ezt az elképzelést folyamatosan finomítják. Ennek következtében azonban a Közös Agrárpolitika (KAP), az Európai Unió egyik legbonyolultabb területe.

Fontos hangsúlyozni, hogy ehhez egyes gazdálkodóknak külön-külön, egymástól elszigetelt alkalmazkodása teljesen reménytelen. Eredményeket csak együttműködéssel, magas fokú szervezethez, a hagyományos termelési kultúra folyamatos fejlesztésével, a körülmények diktálta gyors szerkezetváltásokkal és az önkormányzat, valamint a kistérségi területfejlesztési társulás aktív közreműködésével lehet elérni.

Ennek érdekében a következő célokat kell kitűzni:

- együttműködési készség kialakítása a gazdálkodók között,
- jól működő termékpályás szövetkezet/szövetkezetek alapítása,
- az önkormányzat, a termékpályás szövetkezet/szövetkezetek és a gazdálkodók közötti együttműködési készség kialakítása,
- az együttműködés helyi formáinak beillesztése a regionális és kistérségi együttműködési folyamatba,

- regionális együttműködési formák kiépítése.

Mind az EU forrásokhoz való hozzáférés, mind a piacon (és most már ezen az EU hatalmas belső piacát kell érteni) maradás komoly kihívás a gazdálkodók számára, amelynek segítése érdekében egy sor új tulajdonságot kell elsajátítani, ill. teremteni a gazdálkodóknak:

- az integrációra való fogékonyság erősítése,
- az EU bonyolult bürokratikus szabályainak megtanulása és a változások folyamatos nyomon követése,
- a gyors piaci és gazdálkodási alkalmazkodó készség kialakítása, úgy, hogy a felbecsülhetetlen értéket jelentő (hagyományos) gazdálkodási tudás, mentalitás e változások közben megmaradjon,
- a településen belüli kohézió, összetartás és szolidaritás, a település közösségi tudata erősödjön,
- ki kell építeni a piacokról, a támogatásokról, a változási tendenciákról való információszerzés intézményes formáit.

Látni kell, hogy nem lesz elégséges a hazai –egyébként EU-konform- pályázati, támogatási rendszerek ismerete, messzebb kell látni, tudni kell majd tájékozódni magában az uniós belső folyamatokban is, valamint azt, hogy a körülmények által diktált feltételekhez (szabványok, minősítések, beszállítói előírások stb.) való alkalmazkodáshoz olyan tökeigény társul, amelyet az elszigetelt gazdaságok nem lesznek képesek egyedül, önerőből biztosítani. Továbbá azt is látni kell, hogy ezek a körülmények diktálta változások olyan üzleti kockázattal járnak, amelyet nem lehet elszigetelten vállalni.

A termelési kockázatok csökkentése érdekében szükséges a mind gyakoribb szélsőséges időjárási viszonyok következményeinek csökkentése. Ennek érdekében meg kell teremteni az öntözéses termelés szervezeti, jogi, műszaki feltételeit.

Kitűzött célok:

- az öntözéses mezőgazdasági termelés szervezeti feltételeinek biztosítása, ill. a meglévő szervezeti háttér működési rendszerének aktualizálása,
- az öntözés lehetőségének műszaki megteremtése.

Az erőfeszítések csak akkor lesznek eredményesek, ha a település fiataljait sikerül megnyerni ennek a fejlesztési elképzelésnek, hogy bekapcsolódhassanak abba a hosszú távú fejlesztési és átalakulási folyamatba, amelynek igazi haszonélvezői valójában már ők maguk lesznek. Ezért is elengedhetetlen a különböző korosztályok közötti együttműködés és együtt dolgozni tudás erősítése.

Általános gyakorlat az agrárágazat komplex fejlesztési elképzelését a fenntartható fejlődés megközelítésmódjába ágyazni. Gerendás fejlesztési koncepciója is ezt az irányt követi. A stratégiai célok kijelölésénél már említés történt az alapvető adottságokról. Le kell azonban szögezni, hogy az adottságok sajátosan értelmezendők, tudniillik a meglévők mellett léteznek „megteremthető” adottságok is (új termelési ág struktúra, öntözés, a mostani képzési irányoktól eltérő szakértelmi háttér megteremtése, a környezetvédelmi adottságokra építő biogazdálkodás meghonosítása stb.), amelyek szintén a jövőkép részét képezik. A másik szempont, amelyet rögzíteni kell és a fejlesztési koncepció alapjából meghatározó: a realitás követelménye és kérdésköre. Ugyanis reális megközelítési mód, hogy gyakorlatilag a mostani szerkezetben, a most folyó termelési gyakorlatban, az adott tökeerővel, gazdálkodási és

értékesítési szokásokkal képzeljük el a fejlesztést, azzal az előfeltétellel, hogy mindent egy kicsit jobban csinálunk. A másik véglet, amikor egy teljesen új pályát vázolunk fel és egy nulla állapotból vázoljuk fel a pillanatnyi ismereteink szerinti legjobb jövőképet. Az értelmezhető realitás valahol a kettő között van, vagyis, amikor az adottságokat és a megteremthető adottságokat egyaránt figyelembe véve, és számot vetve a rendelkezésre álló és valószínűsíthetően megszerezhető pénzeszközöket figyelembe véve kerül kijelölésre a jobb és biztonságosabb megélhetést, foglalkoztatottságot stb. biztosító fejlődési pálya.

Az EU csatlakozással járó kihívások a fenti gondolatmenet alapján a következőket jelentik. A gazdálkodók tőkeereje, fejlesztési és piacra jutási lehetőségei, valamint az új szabványoknak, előírásoknak teljesítésére vonatkozó esélyei rendkívül kicsik. Ezért a mindent egy kicsit jobban fejlesztési stratégiának nincsen esélye. A termelési szerkezetet meg kell változtatni és szervezetépítésbe kell kezdeni.

A változtatás célja:

- tőkekoncentráció,
- a fejlesztési kockázatok csökkentése,
- termékfeldolgozás, a piacra jutás feltételeinek javítása,
- a kereskedelmi láncba való beépülés.

Az első és minden bizonnyal leglényegesebb teendő a szervezeti keret kiépítése. A szervezeti keret kialakítása előtt:

- meg kell határozni a szervezeti formát,
- le kell határolni a résztvevők körét,
- definiálni kell, hogy az önkormányzat milyen szerep tud ebben a szervezetben vállalni,
- egyértelműen le kell határolni a szervezet tevékenységi körét, pénzügyi mozgásterét, a benne résztvevők pénzügyi, döntési mozgásterét, kötelezettségeit, jogait stb.

A kialakítandó szervezetnek az első feladata egy cselekvési program kidolgozása arra az időtávra, amely még reálisan belátható, valamint az EU csatlakozás első éveire.

Az agrárágazat komplex fejlesztése egy helyi sajátosságot mindenképpen figyelembe kell, hogy vegyen, a vízbázison való elhelyezkedést. A Maros-hordalékkúp határon átnyúló, a felszínről is utánpótlódó, felszín alatti ivóvízbázis, amelyből jelenleg kb. kétszáz ezer ember ivóvízellátását biztosítják Békés megyében. A vízbázis védelmében várható környezetvédelmi szigorítások a mezőgazdasági termelésben (vízkivételi, öntözési, vegyszerszerezési stb. korlátozások). A településnek tehát azért kell korlátozásokat elviselnie, mert a település és külterülete alatt olyan jó minőségű ivóvízbázis van, amelyre a megye többi településének van szüksége. Ezekért a korlátozásokért, mint „okozott kárért” jelenleg a település semmiféle ellentételezést nem kap. Ez nyilvánvalóan nem maradhat így. A településnek ezért a korlátozásért, amelyet egyébként ésszerűnek kell tartani, ellentételezés jár. Előremutató megoldás lenne, ha ez az ellentételezés mezőgazdasági szerkezetváltoztatás támogatásának formájában realizálna. Így két fejlesztési cél kapcsolható össze: a környezetvédelmi intézkedés és a helyi mezőgazdaság fejlesztése. Kézenfekvőnek tűnik a biogazdálkodásra való részbeni áttérés, az ehhez kapcsolódó feldolgozóipar és kereskedelem kiépítése. Mindez valószínűleg csak új szerkezeti keretek között képzelhető el.

A kitűzött fejlesztési célok:

- mezőgazdasági tárolókapacitás kiépítése (esetleg hűtőház építése Csorvással közösen) a csorvási vasútállomás mellett, kihasználva a vasúti szállítási lehetőségek előnyeit,

- közvetlen képviselő Budapestén a Mezőgazdasági Árutőzsdén és az EU országok potenciális piacain (valószínűleg csak más településekkel társulva van realitása),
- saját élelmiszerfeldolgozó ipar kiépítése,
- projektek kidolgozása, felkészülés támogatások fogadására (kész, részletesen kidolgozott projektek kellene, pénzügyi, gazdaságossági számításokkal, üzleti tervekkel, engedélyes tervekkel (építésnél stb.).

A vázolt célok megvalósítása reálisabb kistérségi együttműködéssel ill. annak szervezésében, annak keretében. Viszont mindenképpen szükséges, hogy a településnek, akár a megcélzott helyi szervezeti kereten belül, akár az önkormányzatnál, de legyen felelős helyi „fogadó felülete”: korlátozott, de egyértelmű döntési jogkörrel felruházott, felelős, egyszemélyi kapcsolattartó személyében, akinek rendelkezésére áll a szükséges technikai és személyi háttér.

A régió, a megye és a kistérség stratégiai programjaival összhangban a település gazdasági versenyképességét javító további célok és intézkedések:

Célok:

A fejlesztés keretén belül olyan intézkedési csomag elkészítése szükséges, amely a jelenlegi kisgazdaságok versenyhelyzetének, jövedelmezőségének, illetve minőségi termelésének teremti meg az alapjait.

Intézkedések:

- kisvállalkozások támogatási rendszerének kialakítása,
- földcserék, birtokkoncentráció támogatása,
- minőségbiztosítási rendszer bevezetésének támogatása,
- ültetvénytelepítés, kertészeti ágazat fejlesztése, biogazdálkodás.

Célok:

A fejlesztés keretén belül olyan integrációs, kooperációs formák létrejöttének kell az alapjait megteremteni, amelyek az Európai Unió integrációt követően kompatibilisek lehetnek.

Intézkedések:

- új típusú vállalkozási formák kialakítása (EU konform szövetkezetek),
- integrációk és kooperációk kialakításának elősegítése.

Célok:

Az agrárnépesség tevékenységének piacérzékenyebbé tétele, a termékszerkezet módosítása a nem- szabályozott területek irányába. A termék- kibocsátás súlypontjának áthelyezése a magasabban feldolgozott termékek irányába.

Intézkedések:

- a tárolás és feldolgozottság fejlesztése,
- a vetőmag előállítás és forgalmazás fejlesztése,
- alternatív illetve speciális szántóföldi növények termesztésének fejlesztése.

Célok:

A kertészeti ágazatban fő- és mellékfoglalkozóként tevékenykedő agrárnépesség tevékenységének szélesebb termelői bázisra helyezése, tevékenységük piacérzékenyebbé tétele, a piaci pozíciónak javítása. A termék- kibocsátás súlypontjának áthelyezése a magasabban feldolgozott termékek irányába.

Intézkedések:

- az öntözéssel és termálenergia hasznosítással összefüggő lépések,

- ültetvénytelepítés. és felújítás,
- a betakarítás utáni tárolás és kezelés fejlesztése,
- termelői nagybani piac- hálózat kialakítása.

Célok:

Az állattartást fő- és mellékfoglalkozóként tevékenykedő agrárnépesség tevékenységének összehangolása a feldolgozóipar minőségi követelményeivel, tevékenységük piacerzékenyebbé tétele, ezáltal piaci pozíciójuk javítása. Átfogó minőségbiztosítás és környezetvédelem kialakítása az állattartás és állati- termék feldolgozás egymásra épülő rendszerében és ezáltal általánosan a marketing- pozíciók javítása. A komplex minőségbiztosítás kiemelt érvényesítése a térség speciális húskészítményeire, ennek piaci érvényesítése.

Intézkedések:

- a minimális környezetterhelést eredményező tartási feltételek, valamint a fajták fejlesztése,
- régió illetve kistérség specifikus húskészítményeinek minőségbiztosítása és marketingje.

Célok:

A minőségüggyel összefüggő ismeretek és felkészültségek javítása, az alapanyag termeléstől a fogyasztóig ívelő lánc minőségbiztosításának megvalósítása. A kialakult integrált rendszer révén a fogyasztói bizalom megszerzése illetve megőrzése, fokozása, ezen keresztül jobb s biztosabb piaci pozíció.

Intézkedések:

- minőségügyi rendszerek alkalmazásának elterjesztése a mezőgazdasági ágazatban,
- minőségfejlesztéssel összefüggő ismeretek és szolgáltatások regionális fejlesztéséhez való kapcsolódás.

Célok:

A település, kistáj, a régió jellegzetes mezőgazdasági és élelemiszeripari termékeinek marketingjét összekapcsolni az előállítási hely jellegzetességeivel, ezáltal egyedi piaci értéket adni a termékeknek, ami fontos értékemelő hatású. Bekapcsolódás a regionális folyamatba.

Intézkedések:

- a tájspecifikus termékek regiszterének összeállítása,
- a földrajzi eredettel összefüggő minősítési és ellenőrzési rendszer regionális és kistáji szintű kialakítása,
- a védett termékek marketingjének támogatása beleértve a falusi turizmusban rejlő gasztronómiai lehetőségeket.

Célok:

Élőmunka-igényes, a környezetet kímélő termeléssel előállított agrártermékek kis mennyiségben történő feldolgozása, réteggigények kielégítése.

Intézkedések:

- beszerző és értékesítő szövetkezetek szerveződésének elősegítése,
- célzott marketing tevékenységgel a réteggigények felkeltése,
- tároló- és hűtőkapacitás bővítése,
- termékszelektálók, csomagolók, feldolgozók stb. építésének támogatása,
- a településbeli szálláshelyek, éttermek ösztönzése a helyi specialitások átvételére és forgalmazására,
- a nyugat-európai speciális bolthálózatokkal a kapcsolatok kialakítása.

Célok:

A gyűjtött és termesztett gyógynövények magas hozzáadott értéket képviselő, speciális, egyedi dél-alföldi terméké történő feldolgozása. A vidéki gazdaság jövedelemtermelő képességének fokozása, a falusi és egyéb speciális turizmus gerjesztette helyi piacok igényeinek kielégítése. A vertikum teljessé tétele: illóolaj, gyógyszeralapanyag, kozmetikai alapanyag előállítása és ezekből történő termék-előállítás. Igen erős marketing támogatás megvalósítása, mely a termékek piaci elhelyezését éppúgy szolgálja, mint a dél-alföldi öntudat megerősödését (pl. a francia Provence mintájára).

Intézkedések:

- termékpálya felépítése,
- a gyűjtés kartájának kidolgozása a természetvédelmi területekre,
- a meglévő táji, termesztési hagyományok további erősítése a marketing eszközeivel,
- a termesztést és a feldolgozást ösztönző támogatási rendszer kialakítása,
- létező modellprogramok kiemelt támogatása, megvalósulásuk figyelemmel kísérése, a tapasztalatok hasznosítása a regionális fejlesztésben.

1.2. Iparfejlesztés

Gerendás adottságai és hagyományai miatt elsősorban mezőgazdasági településnek tekinthető, fejlődését is ebben az irányban képzelel el. A 2001-es népszámlálási adatok alapján azonban figyelemre méltó, hogy az iparban, építőiparban és a szolgáltató jellegű ágazatokban helyben foglalkoztatottak száma kevéssel meghaladja a mezőgazdaságban foglalkoztatottakét. A foglalkoztatottság hosszú távú és stabil biztosítása érdekében tehát szükséges, hogy az iparfejlesztés helyi lehetőségei se kerüljenek ki az önkormányzat látóköréből, sőt a szükség szerinti helyi támogatást is megkaphassák. Nagy multinacionális cég, vagy annak telephelye nincsen jelen a településen, így az itt működő kis- és közepes vállalatok rugalmassága a biztosíték arra, hogy a meglévő munkahelyek száma nem függ a távoli cégközpontokban meghozott döntésektől. E helyi vállalkozások viszonylagosan kis tőkéjüknél fogva azonban jobban ki vannak téve a piac ingadozásainak. Az önkormányzat feladata és felelőssége is gazdálkodásuk nyomán követése, esetleg nagyobb problémák megoldásában való közreműködése.

A település adottságainak általában a feldolgozóipar, azon belül is elsősorban a mezőgazdasági termékeket feldolgozó ipar felel meg a legjobban. Fontos, hogy sikerüljön megfelelő helyi üzleti kapcsolatot kiépíteni a mezőgazdasági termelők és a feldolgozásra vállalkozó helyi cégek között.

A helyi vállalkozások előnyben részesítése természetes gazdasági reakció, amely nem zárja ki sem a külső tőke bevonását, sem más székhelyű vállalkozások letelepítését. A biztonságos helyi gazdaság a sokféle érdekeltiségű gazdasági szereplő harmonikus együttműködéséből alakulhat ki. A helyi gazdasági konfliktusok megelőzésében, kezelésében az önkormányzatnak komoly szerepe kell, hogy legyen.

A helyi gazdaság fejlesztésében az önkormányzat alapvető eszközei:

- az információszerzés feltételeinek biztosítása,
- a piacra jutás, piacszerzés elősegítése,
- koordináció a fejlesztési forrásokhoz való hozzájutás elősegítésére,
- infrastruktúra-fejlesztés,
- területbiztosítás a zöldmezős beruházások számára.

Egy település tartós gazdasági fejlődése nagymértékben a településen bejegyzett vállalkozásokon múlik, amely cégek vezetése (és általában meghatározó tulajdonosai is) a településen élnek, erős a helyi kötődésük, a térségi identitásuk, partnerek a helyi problémák megoldásában stb. Ezek a vállalkozók a szűken vett megtérülési szempontokon túl a település fejlődésére is tekintettel vannak, itt akarnak boldogulni, itt él a családjuk és mindent megtesznek azért, hogy a vállalkozást ne kelljen áttelepíteni egy másik helységbe. Ezen cégek egy része képes profilját bővíteni, ezáltal a helyi gazdasági életet is élénkíteni keresletével.

Cél a település sikeres vállalkozásainak piaci pozícióit erősítve és piaci terjeszkedését segítve helyben új munkahelyek létrehozása és a gazdasági szerkezet átalakulásának, a termelés korszerűsítésének, fejlesztésének felgyorsítása. A rugalmas kis- és középvállalkozások támogatásával versenyképességük javul és ezáltal munkahelyeket tudnak teremteni, főleg a szolgáltatásokban.

A regionális, a megyei és a kistérségi területfejlesztési stratégiákkal összhangban a kitűzött célok eléréséhez rendelt eszközök és intézkedések:

- az információszerzés költségeinek csökkentése: az Internet-re csatlakozás, a honlapok elkészítése és elhelyezése, a hálózat használatokor felmerülő költségek támogatása,
- a piacra lépés költségeinek csökkentése: üzletember találkozók, kiállításokon részvétel, üzleti ismertetőanyagok elkészítésének támogatása,
- termelő infrastruktúra fejlesztése, vertikum építése a termelők részvételével, termelői közösségek létrehozása,
- a minőségbiztosítási tanúsítvány megszerzésének támogatása,
- referenciamunkák (minták) elkészítésének támogatására pályázatok kiírása,
- az országos és egyéb pályázatokra a figyelemfelhívás, a pályázati anyag elkészítésének támogatása,
- pályázati tanácsadó szolgáltatások támogatása.

1.3. Kereskedelem és szolgáltatásfejlesztés

A kereskedelmi egységek száma, árukínálata, áraik, a kiszolgálás minősége; a szolgáltatások skálája, színvonala, minősége a helyben elérhető szórakozási lehetőségek nagymértékben befolyásolják a település lakóinak hangulatát, közérzetét és hatással vannak a település megtartó képességére is. Ugyanakkor a helyi vásárlóerő, a vásárlási szokások, főleg egy kisebb lélekszámú település esetében erősen behatárolják a gazdaságosan működtethető boltok, szolgáltatási egységek számát. Mivel ez a terület kis vállalkozási egységekből áll, fejlődése meghatározóan a magánkezdeményezéseken alapul, itt az önkormányzat mozgástere rendkívül korlátozott.

A település nagysága miatt a nagy multinacionális kereskedelmi cégek megjelenése nem valószínű, így a helyi kínálat stabilizálására és fokozatos fejlesztésére.

Az önkormányzatnak ösztönzési módszereket kell kitalálnia arra, hogy a település központjaként funkcionáló Kossuth utca Malomkert körüli szakaszán koncentrálódjanak a boltok és a szolgáltató egységek, ez előnyösen hatna a boltok forgalmára és a település központjában zajló „településközponti életre” egyaránt.

Mindenképpen szükséges a hagyományos kereskedelmi intézmény, a piac kialakítása. Megépítése régi hiányosságot pótol.

A kereskedelem és szolgáltatásfejlesztést az önkormányzat a következőképpen kívánja serkenteni:

- a helyi vállalkozók ösztönzése a kínálat növelésére és a szolgáltatások minőségének emelésére,
- a Kossuth utca Malomkert körüli szakaszára koncentrálni a kereskedelmi és szolgáltató egységek jelentősebb részét,
- a település lakóinak meggyőzése, hogy minél több helyben is elérhető szolgáltatást vegyenek igénybe,
- piac építése.

1.4. Turizmus, rekreáció

Szükséges a település számára, hogy életében és gazdaságában a turizmus is szerepet kapjon. Ehhez mind adottságai, mind lehetőségei adottak.

A kitűzött célok:

- fürdő és gyógy-turizmus fejlesztése,
- szerény mértékű rendezvényturizmus meghonosítása,
- falusi turizmus kiépítése.

Gerendás azzal a sajátos földrajzi fekvéssel rendelkezik, hogy Békéscsaba és Orosháza között egyedül itt üzemel termálfürdő. Így az nem csupán a helyi igényeket elégíti ki, hanem a szomszédos településekre is vonzerőt gyakorol. A fürdő-turizmus a település gazdasági életében meghatározó szerepre ugyan nem vállalkozhat, de az ápoltt, hangulatos fürdő vonzerejét lehetséges növelni.

A szükséges intézkedések:

- a termálkút felújítása,
- a strand területének növelése,
- új medence/medencék építése, a meglévők felújítása,
- a fürdő kiszolgáló részének felújítása, bővítése és technikai/technológiai berendezéseinek, korszerűsítése,
- parkoló kiépítése a fürdő és a rendezvények látogatói számára,
- hosszabb távon fedett uszoda és gyógymedence építése.

A fürdő fejlesztése mellett szüksége egy kis kemping építése és más szálláshelyek biztosítása is. A kemping építését az önkormányzatnak célszerű finanszírozni, egyéb szálláshelyek kialakításánál helyi vállalkozók jutnak szerephez és lehetőséghez.

A település vonzerejének növeléséhez szükséges olyan, évenként ismétlődő, valamint egyszeri rendezvények szervezése, amely a település vonzerejét növeli, és amelyek a község nevéhez kapcsolódva annak imázsát építik. Így rendszeressé kell tenni a kolbászfesztivált, más, évenként megtartott, helyi specialitásokra alapozott rendezvényeket is be kell vezetni.

A rendezvénykínálat alakításánál időpontokban, megcélzott vendégkörben, reklámstílusban igazodni kell a kistérség és a megye turisztikai koncepcióihoz.

A fejlesztés alapelve: a partnerség. Az, hogy a gerendási kínálat a térségi kínálatot bővíti, kiegészíti és nem más települések konkurenseként lép fel. Az ilyen típusú fejlesztés a partnerség mentalitásával erősíti a saját, a környező települések, összességében az egész térség vonzerejét.

A kezdeményezésen és beruházásokon túl, feladata az önkormányzatnak a turizmus fejlesztésében, hogy folyamatosan ellenőrizze a szolgáltatások minőségét, valamint azt, hogy a szolgáltatások minősége összhangban legyen azok árával. Ugyanis csak állandóan emelkedő és megbízható színvonalal és azokkal összhangban levő árakkal lehet ismételtén visszatérő vendégkört kialakítani és azt folyamatosan bővíteni.

A fürdő- és rendezvényturizmus kiegészítéseképpen lehetőség nyílik egy szerény mértékű falusi turizmus beindítására is. a falusi turizmus profilját a táji adottságokban és a helyi hagyományokban rejlő lehetőségekre érdemes alapozni. A hagyományos gazdálkodás bemutatása (kertészeti kultúrák, dohánytermesztés stb.), a kézműves mesterségek felélesztése, természetközeli élőhelyek visszaállítása, kialakítása, biogazdálkodás meghonosítása, ezek együttes megjelenítése lehet a komplex projektek célja. Így olyan összetett fejlesztések indíthatók, amelyekben összekapcsolódik a falusi turizmus, a szálláshelyek bővítése, a munkahelyteremtés, a helyi hagyományok ápolása, a természetközeli élőhelyek létesítése, a táji karakter erősítése, a külterületi térszerkezet gazdagítása. A vázolt komplex fejlesztések első ütemére legalkalmasabb terület a településtől Nyugatra, a Miló- és Kálmán-dűlők közötti, időnként vízzel borított, nádas terület és környezete.

Az elérésre kijelölt célok:

- a falusi turizmus beindítása,
- szálláshelyek bővítése,
- a hagyományos gazdálkodás bemutatása,
- a helyi kézműves hagyományok felélesztése,
- a táji értékek hangsúlyozása,
- a biogazdálkodás meghonosítása,
- természetközeli élőhelyek kialakítása, természetes élőhelyek visszaállítása.

A turizmus fejlesztése és a helyi igények kielégítése céljából egyaránt szükséges a Csicsely-tó környezetének rendezése, ott kemping, játszótér, pihenőpark és rendezvények tartására is alkalmas terület kialakítása.

A szükséges intézkedések:

- a Csicsely-tó rekultivációja,
- kemping létesítése,
- játszótér építése,
- parkosítás,
- rendezvénytér kialakítás.

2. Az önkormányzat szerepvállalása a helyi gazdaság fejlesztésében

A rendszerváltásnak/redszerváltozásnak nevezett társadalmi és gazdasági modellváltási folyamat bebizonyította, hogy viszonylag kedvezőtlen körülmények közötti települések is sikeressé tudtak válni, ha a vezetésük és a helyi közösség reálisan mérte föl lehetőségeit, mert távlatosan gondolkodni, világos és elérhető célokat tűzött maga elé, jól és következetesen használta föl szűkös erőforrásait és be tudott illeszkedni magába a változási folyamatba.

Az EU-hoz való csatlakozás hasonló kihívás elé állítja a településeket. Az ilyen nehéz, átmeneti időszakban felértékelődik a települési önkormányzatok szerepe, olyannyira, hogy

szerepük akár akár meghatározó is lehet a település szempontjából, segítve a közösség hosszú távú boldogulását.

Ezekben a kihívásokban gazdag időszakokban az önkormányzat nem kerülheti el, hogy jelentős szerepet vállaljon a helyi gazdaság fejlesztésében.

A szűkös erőforrások még az elnyerhető támogatásokkal együtt is csak akkor használhatók eredményesen, ha világosan kijelölt célokra összpontosítva használják fel azokat. Fontos szempont, hogy az önkormányzat csak azokat a támogatási formákat célozza meg, amelyek fejlesztési elképzeléseibe beleillenek, és abban a sorrendben, amelyeket prioritási listája rangsorol. Gyakori hiba, hogy kedvező támogatási tartalmú pályázatokra fordítják a szűkösen rendelkezésre álló önerőt, és nem várják meg, amíg a stratégiai fejlesztési irányba illeszkedő, kedvező támogatási összetételű pályázatokat kiírják. Így a fejlesztés esetleges utakra téved és a fontosabb, korábban kijelölt stratégiai célokat már nem sikerül megvalósítani. Ezért rendkívül fontos, hogy következetesen abba a fejlesztési irányba haladjon a település, amelyet legcélszerűbbnek, legfontosabbnak ítél, és elkerülje ezt az erőforrásokat felemésztő csapdát.

Az önkormányzat a korábban említettek figyelembevételével a leosztott közigazgatási, gazdaságirányítási, adminisztrációs kötelezően végzett feladatokon túl rendelkezik azzal a lehetőséggel, hogy a helyi gazdaság fejlesztésébe közvetlenül (operatív módon) is beavatkozzon. Erre a közvetlen beavatkozásra elsősorban azokban a nehéz átmeneti időszakokban van szükség, mint pl. most az ország EU csatlakozása idején. Rögzíteni kell azonban, hogy ez átmeneti időszak, hosszabb távon viszont szerepének lényege nem a helyi gazdasági életbe történő beavatkozás, tehát nem a gazdasági élet közvetlen szereplőjeként, hanem csak elősegítőjeként kell közreműködnie, fő feladata az államigazgatás leosztott feladatain túl, a közösségi élet kiegyensúlyozása, a közösség életének szervezése és a közösségi együttélés formáinak megszabása, jogi korlátok között tartása.

Az említett átmeneti időszak intenzívebb szerepvállalásában a következő formákban tud részt venni:

- közvetlen anyagi hozzájárulást igénylő beavatkozások,
- közvetett gazdaságfejlesztési tevékenység,
- személyi, menedzselési szerepvállalás.

E felosztás szerint az elkövetkező 10-15 éves időszakban, ha változó súllyal is, a következő tevékenységeket kell végeznie:

Közvetlen anyagi hozzájárulást igénylő beavatkozás.

Kiseb vállalkozások indításához, vagy már meglévő vállalkozások segítéséhez közvetlen hozzájárulás. Ez lehet ingyenes területbiztosítás, hozzájárulás infrastruktúra kiépítéséhez, ingatlan és földcserék végrehajtása. Célszerű átmeneti önkormányzati tulajdoni hányad létrehozásával segíteni, majd amikor a vállalkozás fejlődésnek indul. Lehetőséget adni a többi tulajdonosnak az önkormányzati tulajdoni hányad kivásárlására. Az ebből befolyó összeggel új fejlesztési projektet lehet finanszírozni. Stratégiai cél, hogy csak olyan vállalkozás, kezdeményezés kapjon önkormányzati segítséget, amelyik illeszkedik az önkormányzat fejlesztési koncepciójához, integráló szerepet is vállal, más gazdasági szereplőkkel való együttműködést valósít meg. (Ez anyagi ösztönzési formája lehet a fejlesztések EU-konform megvalósításának, és a legnagyobb ezzel szembeni akadály elhárításának: amely az gazdasági szereplők együttműködési készségének hiánya, ill. rendkívül alacsony szintje.)

Közvetett gazdasági tevékenység:

- helyi adópolitika,
- infrastruktúra-fejlesztés,
- a közösségen belül a bizalom erősítése,
- az információszerzés infrastruktúrájának kiépítése, működtetése és a vállalkozók számára való hozzáférés biztosítása,
- oktatási, tovább- és átképzési programok indítása (pl. projekt készítési, pályázatírási tanfolyam, képzés, konzultáció szervezés stb.)

Személyi, menedzselési szerepvállalás:

- adminisztrációs segítségadás (pl. segítség pályázati anyagok összeállításában),
- vállalkozásfejlesztő, piacszerző szervezeti infrastruktúra kiépítése és működtetése,
- közmunkarendszer működtetése,
- személyes és „lobby” kapcsolatrendszer kiépítése,
- piacszerzési tevékenység támogatása (piackutatás, marketingtervek készítése stb.)
- kistérségi területfejlesztésben való aktív részvétel,
- külföldi kapcsolatok kiépítése (üzleti, testvérvárosi stb. kapcsolatok),
- település-imázs erősítése,
- a rendezett településkép megtartása és erősítése (hatása általában közvetett, de esetenként akár meghatározóvá is előléphet),
- képzés és továbbképzés rendszerének kiépítése és folyamatos működtetése.

Ezek a szerepvállalási formák a közvetlen és a várható kihívások függvényében változhatnak. Az önkormányzatnak példát kell mutatnia a gyors alkalmazkodásra. Ez azonban rendkívül nehéz feladat, hiszen a polgármesteri hivatal munkatársai a közigazgatási szakterület szabályaihoz szoktak, amelyek lényegesen rugalmatlanabb mentalitást követelnek meg, mint a gazdaság vállalkozó mentalitása. Ez az ellentmondás valószínűleg áthidalható átmeneti, vagy köztes szervezeti formában való működtetéssel (pl. Kht, amelynek kimondottan segítő háttértevékenység a célja, stb.)

Fontos feladat a hasonló adottságú települések közül azok gyakorlatának elemzése, amelyek ezeken a területeken már sikereket értek el. Ez kapcsolatok kiépítésével, tapasztalatok átvételével a polgármesteri hivatal számára megvalósítható feladat. A bevált példák átvétele, adaptálása jelentősen csökkentheti a fejlesztések, projektek anyagi és egyéb kockázatát. A kockázatok bármilyen módszerrel való csökkentése létfontosságú gazdaságfejlesztési feladat.

3. Humán erőforrás-fejlesztés

3.1. A település megtartó-képességének erősítése

A település jövőjének szempontjából ez talán a legmeghatározóbb és legnehezebben megválaszolható kérdés. Békés megye megtartóképessége összességében is gyenge, és ilyen földrajzi környezetben a kistelepülések megtartóképessége értelemszerűen még gyengébb. A település önkormányzatának ezért lehetőségeihez mérten, mindent meg kell tennie azért, hogy a megtartóképességet erősítse.

Egy település megtartóképessége több tényezőtől függ: képes-e arra, hogy lakóinak helyben biztosítson megfelelően fizetett munkát, a munkaidőn túli tevékenységekhez elegendő teret

biztosít-e, függ attól milyen a helyi kereskedelem és a szolgáltatások színvonala, az önkormányzati intézmények működésének minősége, milyen az egészségügyi és a szociális ellátás, milyen a közbiztonság, milyen az általános komfortérzet. Általában milyen a szó tág értelmében vett életminőség, és a lakosok hosszú távú boldogulása biztosított-e.

A megtartóképesség erősítéséhez szellemi muníciót lehet nyerni Gerendás Árpád korrig visszanyúló történetéből, amelynek üzenete a ma számára, hogy a legnehezebb, sokszor reménytelen helyzetekből is mindig lehetséges az újrakezdés. A jelen nem mindig kellően megbecsült lehetőségéből, az áttekinthető közösségben rejlő erőből. Az áttekinthető közösségekben működik a közösségi kontroll, ez erősíti az összetartást, a szolidaritást és segíti a szervezhetőséget, és szervezett közösségnek mindig előnye van, más, kevésbé szervezett közösségekkel szemben.

A megtartóképesség erősítéséhez tehát:

- meg kell őrizni a meglévő munkahelyeket és törekedni kell új munkahelyek létesítésére,
- az önkormányzati intézmények működési színvonalát emelni kell (függetlenül attól, hogy már most kielégítőek-e),
- segíteni kell a helyi szolgáltatások színvonalának emelését és bővíteni kell a szolgáltatások körét,
- emelni kell az egészségügyi szolgáltatások színvonalát.

3.2. A lakosság előregedési folyamatának mérséklése

A megtartóképesség erősítése a fiatalok elvándorlásának csökkentésével és a gyermekvállalási kedv növelésével érhető el, hiszen maga az előregedési folyamat a fiatalok elvándorlásával erősödik. A fiatalok előtt nyitandó helyben való boldogulás lehetőségeinek javítása mellett az önkormányzat rendelkezésére álló eszközökkel meg kell kísérelni a gyermekvállalási kedv növelését. Ennek érdekében:

- bővíteni kell a gyermekneveléshez nyújtott szolgáltatások körét (egészségügyi és szociális stb. szolgáltatások), valamint lehetőség szerint folyamatosan emelni azok színvonalát,
- segíteni kell a fiatal házaspárokat és tartósan együtt élők önálló otthonteremtési erőfeszítéseit.

3.3. A népesség iskolai végzettségének emelése

Az elkövetkező tíz- tizenöt éves időszakban várható a szakképzett munkaerő relatív felértékelődése, ezért a település jövőjének szempontjából meghatározó lehet, hogy milyen szakképzettségek megszerzésére tud lehetőséget biztosítani. Egy kis település számára nyilván nem megoldható, hogy helyben a képzés széles skáláját tudja nyújtani, de van lehetőség arra, hogy segítséget nyújtson lehetőleg minél magasabb képzettségi szint eléréséhez.

Ennek a célnak az eléréséhez a következőket lehet tenni:

- erősíteni kell az általános iskolai képzést,
- anyagi formában támogatni kell (ösztöndíj, szociális támogatás, tanulmányi szerződés stb.) a minél magasabb szakképzésre jelentkezőket,
- meg kell honosítani a helyben megszervezett felnőttoktatást (a megyei munkaügyi központtal közösen indított programok, helyben szervezett tanfolyamok stb., lehetőség szerint minél vonzóbb témakörökkel, olyanokkal, amelyek a már jelenleg is relatívan magasan képzettségűek számára is vonzóak lehetnek),
- segítséget kell nyújtani a felnőtt lakosság azon részének, akik átképzésre vállalkoznak (átmeneti kereset-kiegészítés, tanulmányi szerződések stb. formájában),

A sikeres oktatási programok nem csak az abban résztvevők számára jelentenek előnyt (munkaerő piaci felértékelődés) jobban fizető munkahelyek elnyerésére, magasabb társadalmi elismertség megszerzésére, hanem növelik a település versenyképességét, a közösség egészének boldogulási lehetőségét is. Fontos azonban, hogy aki segítséget kapott a közösségtől arra, hogy előnyösebb élethelyzetbe kerüljön, tudatában legyen annak, hogy e miatt kötelezettségei is származnak ezen közösséggel szemben. Ezért a támogatások odaítélésénél, képzési programok megszervezésénél fontos szempontnak kell lennie annak, hogy:

- legyen beépített garancia arra, hogy aki képzési segítséget kap, az helyben marad, itt vállal munkát és nem költözik el,
- nem szabad olyan képzési programot indítani, vagy támogatni, amelynek profilja nem illeszkedik a település jelenébe, vagy közeli jövőjébe.

3.4. A munkanélküliség jelenlegi alacsony szinten tartása

Az agrárágazat az EU csatlakozás során elkerülhetetlen profilváltozásai nem biztos, hogy lehetővé teszik a munkanélküliség jelenlegi alacsony szinten tartását.

Amennyiben átmeneti munkanélküliség növekedés állna be ebben az időszakban, úgy:

- átképzési programokkal,
- közmunka biztosításával

kell áthidalni ezeket a nehéz időszakokat.

De a jelenlegi alacsony szintű munkanélküliség mellett is törekedni kell a közmunka lehetőség folyamatos fenntartására.

3.5. A település céljainak megismertetése, imázsának javítása településen belül és kívül

Egy település vonzó hatásának vagy megtartó képességének szempontjából akár meghatározó szerepe lehet annak, hogy milyen kép alakul ki a településről, ezért nagyon fontos, hogy a település rendelkezzen egy vonzó és karakteres településképpel, imázssal. Gerendás egy hosszú történeti múlttal, kedvező földrajzi adottságokkal és rendezett települési külsővel bíró község, ahol jók a termőföldek, áttekinthető a közösség egésze, jó a közbiztonság, szorgalmasak az emberek és biztosított az egyéni és közösségi boldogulás. Nem elégségesek azonban a tények –bár ezek önmagukért beszélnek-, de szükséges ezek tudatosítása is. A közösség büszke lehet önmagára és környezetére, és büszkének is kell lennie erre.

Annak érdekében, hogy a közösségi azonosságtudat erősödjön, szükséges:

- az általános iskolában a község történetének tanítása,
  - önálló, a községről, annak életéről, múltjáról és jövőjéről szóló kiadványok stb. megjelentetése,
  - az összetartozás érzését erősítő közösségi események szervezése,
- s nem utolsósorban:
- a rendezett, tiszta, barátságos településképp megőrzése és folyamatos finomítása.

4. Az önkormányzati intézményrendszer fejlesztése

4.1. Oktatási intézmények

Az önkormányzat fenntart egy általános iskolát, amely a településen lakó gyermekek részére biztosítja az alapfokú képzést. A képzéshez rendelkezésre áll a megfelelő iskolaépület és a szükséges személyi állomány.

Szükséges azonban:

- az oktatás feltételeinek folyamatos javítása,
- a pedagógusok folyamatos tovább- és önképzésében a feltételek javítása, szakmai fejlődésük biztosítása, végzett munkájuk erkölcsi és anyagi elismerése.

Az alapvető cél, hogy az iskolát elvégző gyermekek bármely továbbtanulási formában meg tudják állni a helyüket, a későbbiekben fel tudják venni a versenyt bármely más iskolából, településről jövő kortársaikkal. Rendelkezzenek olyan tudásanyaggal és sajátítsanak el olyan viselkedésformákat, amelyek biztosan megalapozza továbbtanulásukat és jövőjüket, hogy munkájukban, továbbtanulásukban eséllyel indulhassanak az önálló egzisztencia megteremtéséért.

Az oktatási intézmény/intézményrendszer igen nagy jelentőségű a település jövője szempontjából, fejlesztése, működtetése nem olyan látványos, mint a műszaki beruházásoké, eredményei csak hosszabb távon érnek be, viszont hatásuk is nagyobb. A magyar oktatásnak vannak olyan hagyományai, amelyekhez érdemes visszanyúlni, és ezek nem szükségképpen ellentétesek a kor oktatási divatjaival, a kor elvárásaival és követelményeivel. Egy kis település számára is adottak az ebben rejlő lehetőségek. Az iskola oktatási, nevelési színvonala erősen befolyásolhatja a település megtartóképességét is.

Kitűzött cél:

- az oktatás feltételeinek folyamatos javítása,
- továbbépíthető ismeretanyag nyújtása, amely a tanulók képességeinek fejlesztését segíti és biztos, használható alapismeretek elsajátításából áll,
- gondoskodás a különböző képességű, ill. eltérő ütemben fejlődő tanulók egyéni fejlődéséről,
- a tantárgyak ismeretanyagán keresztül nemzeti kultúránk, valamint az egyetemes emberi tudás, kultúra értékeinek közvetítése.

Az iskolában folyó nevelés és oktatás fő feladatai:

- az önálló ismeretszerzéshez, önműveléshez, tanuláshoz, munkavégzéshez szükséges alapvető készségek és képességek elsajátítása (beszéd-, írás-, olvasás-, matematikai-, alapvető számítástechnikai készség, képesség a gondolkodásra és a helyes ítéletalkotásra),
- a sokoldalúság igényének, a tájékozódó képességnek és a hatékony egyéni tanulás módszereinek megismertetése és elsajátíttatása,
- a kommunikációs készség kifejlesztése, a szép magyar beszéd és helyesírás hatékony tanítása,
- a gyermeki személyiség széleskörű fejlesztése,
- a kulturált magatartás és viselkedés helyes normáinak megismertetése,
- az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek és szokások elfogadtatása,
- a jogok és kötelezettségek megismertetése,
- az erkölcsi és akarati tulajdonságok fejlesztése.

Elérendő cél a nyolcadik évfolyam végén, hogy minden tanuló –egyéni képességei alapján elvárható- legjobb szinten feleljen meg a Nemzeti Alaptanterv műveltségi területein, valamint az iskola tantervében megfogalmazott követelményeknek. Továbbá, hogy rendelkezzenek olyan bővíthető ismeretekkel, készségekkel, képességekkel és jártasságokkal, amelyek képessé teszik arra, hogy az alpműveltségi vizsgakövetelményeknek megfeleljenek, ismerjék a kulturált viselkedéshez, a közösségben éléshez szükséges magatartásformákat.

Az alapfokú iskolai oktatás mellett a felnőttoktatás, továbbképzés formáinak, követelményeinek megszervezése is jórészt az általános iskolára hárul. Ebben a feladatban azonban az önkormányzat közvetlen segítsége nélkülözhetetlen. A felnőttoktatás, továbbképzés célja az önművelésen, szakmai továbbképzésen túl a gazdasági életben való eredményes helytálláshoz szükséges tudás és ismeretanyag átadása, közvetítése.

4.2. Művelődési intézmények

Az önkormányzat működtet egy művelődési házat, amelynek fejlesztését, profiljának bővítését a következőképpen kívánja megoldani:

- az épület felújítása, korszerűsítése,
- a működés profiljának bővítése: teleház funkció kialakításával, vállalkozók ill. aa agrárágazat komplex fejlesztése c. fejezetben vázolt koordináló szervezet számára irodák, komplex irodai szolgáltatások biztosítása,
- a helyi kulturális élet (amatőr színjátszás, népzene, hagyományőrző- és helytörténeti tevékenység stb. újraindítása) élénkítése.

4.3. Egészségügyi és szociális intézmények

Az egészségügyi és szociális intézmények szolgáltatásai és színvonalának emelésére az önkormányzatnak a jogszabályokban előírt kötelezettségek teljesítésén túl kevés lehetősége van.

Kitűzött cél azonban a háziorvosi szolgáltatás színvonalának folyamatos emelése; a helyben elérhető szolgáltatások körének bővítése, minőségének javítása (fogorvosi, gyermekorvosi stb. szolgáltatások). Az orosházi városi kórházzal jelenleg is meglévő együttműködés erősítése, kihelyezett szakorvosi ellátások bevezetése, különös tekintettel a gyermekvállalási kedv fokozására.

Szociálpolitikában a megelőzés és az aktív tevékenységen keresztüli segítségi forma erősítése (szociális segély helyett munkahely vagy közmunka biztosítása stb.), valamint az idősekkel való törődés hatékony formáinak fejlesztése, gondozási szolgáltatások bővítése, fejlesztése.

4.4. Műszaki infrastruktúrát működtető intézmények/gazdasági szervezetek

A települést ivóvízzel ellátó Hidro-G Kft. alkotja jelenleg az önkormányzat operatív műszaki egységét. Kitűzött cél a Kft. működéséhez szükséges feltételek biztosítása, a műszaki felszereltség folyamatos korszerűsítésének biztosítása.

Hosszabb távon kitűzött cél a meglévő szervezeti kerethez kapcsolódóan egy helyi műszaki-biztonsági gyorsszolgálat (és ügyeleti rendszer) kialakítása, valamint önkéntes tűzoltóság és általános biztonsági szolgálat szervezése, a polgári védelemmel történő együttműködés keretében. A fejlesztésekhez szükséges pénzt pályázati forrásokon keresztül kell biztosítani.

A fasorok felújítására, a külterületi fásítás támogatására való felkészülés részeként kijelölt cél: települési tulajdonú faiskola létesítése.

5. A településkép és a településszerkezet alakítása

A település jövőképéből következő építészeti arculat megfogalmazása:

A település vezetése a község jövőjének megfogalmazásában a következő stratégiai célokat jelölte meg:

- a lakosság anyagi gyarapodásának elősegítése, életminőségének javítása,
- a község népességmegtartó erejének növelése,
- a helyi gazdaság élénkítése,
- a település agrárjellegének megtartása,
- a rendezett településkép gazdagítása,

A kitűzött stratégiai célok kölcsönösen feltételezik egymást, a fejlesztés minden eleme visszahat a másokra. A rendezett közterületek, a tisztán tartott utcák, az egységes utcaképek bizalmat ébresztenek a gazdasági élet szereplőiben és serkentik a helyi gazdasági életet, vonzzák az üzleti partnereket és a befektetőket. A fejlődő helyi gazdaság erősíti a települési azonosságtudatot és növeli a megtartó-képességet. A rendezett településkép egy eleme ennek a láncolatnak.

Gerendás négyzethálós szerkezetű, szép közterületi növényállományú és rendezett település. Mai, kialakult településszerkezete nem igényel alapvető változtatásokat sem a térszerkezetben, sem az épületállomány léptékrendjében, csupán lassú, folyamatos minőségi javítást a részletekben, amely erősíti és határozottabbá teszi karakterét.

A településkép, településszerkezet és arculat alakításának alapvető céljai:

- a rendezett, életminőséget és megtartó-képességet növelő településszerkezet és építészeti arculat gazdagítása,
- karakteres, az építészeti környezettel harmonizáló zöldterület-fejlesztés,
- a változó gazdasági környezetnek megfelelő térszerkezetű és összetettségében gazdagodó külterületfejlesztés,
- a természeti környezet gazdagítása, a környezetminőség megőrzése és a környezetbiztonság növelése.

A településkarakter meghatározó elemei:

A hangsúlyozásra kijelölt értékek:

- Gerendás nagy múltú település, környezete történeti-régészeti értékekben gazdag. Sajnos e gazdag történeti múlt csak nyomokban, főként a kapcsolódó külterületen jelenik meg. Településszerkezete a középkori hagyományokból, történeti értékekből a sokszoros pusztítás során szinte semmit sem tudott megőrizni. Jelenlegi térszerkezete a török hódoltság utáni újratelepítés jegyében egy négyzethálós térszerkezetben rögzült. S bár a település már 1418-ban írásos emlékekben is megjelenik (Gerendashaz formában), mostani formája az ezerkilencszázas évek eleje óta tekinthető egységes településnek, és csak 1924-ben alakul önálló községgé Békéscsaba határából. Történelmi múltja, újrakezdési ereje azonban mindenképpen említést érdemel, olyan értékes örökséget, amelyet, ha jelzésszerűen is, de érdemes megjeleníteni, hangsúlyossá tenni településszerkezetében, ha csak a külterületen, a belterülethez lazán kapcsolódó formában is.
- Bár a jelenlegi településszerkezet alakulásának logikájából nem következik közvetlenül, a község kapcsolata a környező tájjal harmonikus. Nem veszik körül zártkertek, mint a történeti térszerkezetüket megőrző Békés megyei településeket, a belterület-külterület kapcsolat, átvezetés szervezett, jól fejleszthető.
- A község szerény, de megbecsülésre érdemes épületállománya folyamatosan fejlődött, az elmúlt évtizedek építészeti értelemben sokszor brutális beavatkozásai nem érintették.

Beépítési formája, léptékrendje harmonikus, egységes képet mutató, fejlesztésre méltó és arra alkalmas, a település eredeti kialakulásának logikája szerint folytatható, gazdagítható.

- Áttekinthető falusi társadalom. A globalizáció világvárosokra alapozott ellentmondásos időszakában –amelyben élünk-, felértékelődni látszanak az áttekinthető közösségű kisebb települések. Gerendás ilyen áttekinthető közösségű település. Az ebben rejlő lehetőségek talán helyben nehezen érzékelhetőek, azonban a település jövőbeli megtartóképességének növelésében biztosan lehet alapozni erre az igen értékes adottságra.
- Az áttekinthető falusi társadalommal harmonikus egyensúlyban, összhangban levő falusi térszerkezet és épületállomány.
- A falusi térszerkezethez léptékben igazodó, azzal egységet képező épületállomány. Nincsenek kiemelkedően értékes épületek, de összességében mégis több, értéket is hordozó épület alkot előnyös utcakép-részleteket, amelyeket folyamatosan gazdagítani lehet.
- Az alföldi településekre jellemző, hogy növényállományuk az épületekkel egyenrangú településkép meghatározó erővel bír. Gerendás esetében is ez a helyzet. Értékes növényállományának fejlesztésével meghatározó súllyal lehet alapozni a település arculatának gazdagítását.
- A település kedvező adottságokkal rendelkezik a kerékpáros közlekedéshez, amelynek komoly hagyományi és részben kiépített úthálózata van. A belterületi közlekedés-fejlesztést érdemes ebben az irányban folytatni.
- A belterülethez részben infrastruktúrával ellátott lakott külterületi részek, tanyás térségek csatlakoznak. Mindez természeti értékekben nem túl gazdag, de szép mikrodomborzati részleteket nem nélkülöző környezetben jelenik meg, amely szépen fejleszthető, és a kor kihívásaira alkalmas választ adó környezetté formálható.
- Javítható tájpotenciál, viszonylag kedvező környezetminőség.
- A település alatt elhelyezkedő jó minőségű vízbázis (a Maros-hordalékkúp, határral megosztott, felülről is utánpótlódó, felszín alatti ivóvízbázis) speciális fejlesztési lehetőségeket rejt magában, amelyeket érdemes kiaknázni.

A településkarakter gyenge pontjai és korrekciót igénylő részei:

- a hangsúlyos, térszerkezetében is változatos (nagyobb központi tér stb.) településközpont hiánya,
- a település gazdag történeti múltját visszatükröző térszerkezet hiánya,
- a különféle fejlesztésekhez szükséges területek többnyire nem állnak rendelkezésre, azokat csak kisajátításokkal lehet biztosítani,
- a viszonylag kis lakosság és annak lassú, de folyamatos csökkenése nem tud háttérrel adni a település dinamikus fejlődésének, a helyi gazdaságban nem teszi lehetővé nagyobb léptékű projektek végrehajtását,
- viszonylag magas a részben előregedett, gazdaságosan alig-alig felújítható ill. korszerűsíthető lakóépületek száma,
- a rendezett településben megjelentek az elhagyott porták és épületek, amelyek bántóan megbontják az említett rendezett településképet,
- nincsenek jelentősebb értéket képviselő műemlék épületek, ill. alacsony az építészeti értéket képviselő épületek száma,
- a külterület ill. a külterületi térszerkezet nincsen felkészítve az EU csatlakozással járó gazdasági, ökológiai stb. változások, ill. elvárt változtatások befogadására,
- a külterület táji, történeti emlékek és értékei elhanyagoltak és hangsúlytalanok,

- a belterülethez kapcsolódó külterületen sok apró földrészletet alakítottak ki, amelyek veszélyeztetik a most még szép és rendezett belterület-külterület kapcsolatot, a település harmonikus tájba ágyazottságát.

A településközpont megfogalmazása:

Gerendás egyik sajátossága, hogy nincsen térszerkezetileg is egyértelműen körülhatárolható központja. A központi része a Kossuth Lajos utca keleti szakasza, a Fürst S.-Kossuth L.-Fürdő utcák közötti tömb, a Petőfi S.-Kossuth L.-Áchim L. utcák kereszteződése körül alakult ki a település K-i, DK-i részén, a település geometriai középpontjához képest kissé asszimmetrikusan.

Hagyományos értelemben vett „tér” nincsen a településen, a Kossuth utcai Malomkert is, amely „közösségi tér”-ként funkcionál, inkább nagyobb előkertnek tekinthető (bár közösségi használatú, telekkönyvileg nem tartozik a közterülethez). A templomok (még a katolikus templom is) utcába, építési telekre építettek.

Az így kialakult térszerkezet megbontása és térszerkezet átalakítással, gazdagabb (tér-utca szituációkból összeálló) központ kialakítása mégsem tekinthető indokoltnak. Viszont mindenképpen előnyös lenne a központi rész építészeti és kertépítészeti eszközökkel való hangsúlyosabbá tétele. Egy ilyen beavatkozás összefogottabbá, markánsabbá tenné Gerendás építészeti arculatát, és előnyösebbé tenné a településről kialakított összbenyomást, gazdagítaná a település életét. A kellemesen széles és szép fasorokkal rendelkező Kossuth Lajos utca lehetőséget ad erre. Ösztönözni kellene a vállalkozókat, hogy ezen az utcaszakaszon, az Ady Endre utcától a Petőfi Sándor utcáig, alakítsanak ki üzlethelyiségeket, régi lakóépületek felújításával, bővítésével és új üzlet-lakás épületek építésével. Ezen az utcaszakaszon indokolt lenne a burkolatok (járda-kerékpárút-úttest) igényesebb anyagokkal való, átgondolt vonalvezetésű cseréje. Valamint az amúgy is értékes zöldterület kiemelt ápolása és további gazdagítása. Ezen az utcaszakaszon talán nem kellene elzárkózni a földszint, egyemeletes, magastetős épületek engedélyezésétől sem. (A kultúrház és az egészségház egyébként is emeletes épületek, amelyek nem hatnak zavaróan a földszintes épületekből álló településen.)

Ezzel a finom építészeti beavatkozással mértéktartó módon lehetne hangsúlyozni az utcaszakasz „központ jellegét”, amelyet Kelet felől lezár a két templom hangsúlyos építészeti tömege.

Célszerű lenne további parkosításokkal, a burkolt felületek bővítésével, minőségi cseréjével az utcaszakasznak a felújítása, hogy jobban elláthassa az élet által kiformált funkcióját. A növényzet évszakokhoz kötött hangúlyváltozását mint települési sajátosságot kellene kezelni, összekötve az épületek feljavításának, újak építésének építészeti eszközeivel, amely gazdagítja, színesebbé teszi a község életét, településszerkezetét.

A központ hangsúlyosabbá tételét erősíti a tervezett piac Dózsa György úti kialakítása, laza kapcsolódással a közeli Kossuth Lajos utcához.

Településszerkezet:

A négyzethálós szerkezet történetileg kialakult sajátosság, jelentősebb változtatást nem igényel. A lakóépületekkel vegyesen jelentkező intézményi és szolgáltató funkciók a jövőben is megfelelnek.

A viszonylag nagy telkek növényállománya és a szépen parkosított utcák ellensúlyozzák a közparkok hiányát, azonban mindenképpen indokolt a Csicsely-tó környékén tervezett jóléti hasznosítással együtt egy nagyobb méretű közpark és játszótér kialakítása. A településhez viszonyított fekvése –a belterület keleti határához kapcsolódóan- ugyan tovább erősíti a központi terület aszimmetrikus súlyát, viszont ahhoz legalább valamelyest kapcsolódik. (Nagyobb térszerkezeti korrekcióra nincsen lehetőség, és talán szükség sem.)

Jól kiaknázható adottság, hogy a Dózsa György utca a Bajcsy-Zsilinszky és Petőfi Sándor utca közötti szakaszán dupla méretűvé változik. Ennek a szélesebb szakasznak a közepén a Rákóczi és Táncsics utcák közötti szakaszán két gyenge állagú lakóházat tartalmazó telek kisajátításával a piac kialakítására megfelelő hely biztosítható.

A kialakult térszerkezet és területhasználat egy ponton igényel lényegesebb beavatkozást. Az eredetileg mezőgazdasági településen nincsen ipari-gazdasági jellegű terület. A település gazdaságának fejlesztése mindenképpen igényelni fog erre alkalmas területeket. Szükség lesz nyitni a mezőgazdasági feldolgozó ipar irányába, de valószínűleg egyéb feldolgozó ipart is tudni kell fogadni, és nem minden ilyen jellegű tevékenység elhelyezése oldható meg lakóterületbe telepítéssel. (Egy varroda még nem zavarja különösebben a lakókörnyezetét, de pl. egy mezőgazdasági csomagolóüzem már igen.) Ezen túl számolni kell azzal, hogy a helyi vállalkozások egy része, amely saját lakótelken kialakított telephellyel indul, egy idő után kinövi a rendelkezésre álló területet, ill. egyre zavaróbb hatással lesz a szomszédos lakóterületekre. Ezek számára is biztosítani kell megfelelő telephely-kialakításra területet.

A település adottságaihoz igazodóan mindenképpen több kisebb, a belterülethez legalább lazán kapcsolódó ipari-gazdasági övezet kialakítása indokolt, ahol lehet a jelenlegi mezőgazdasági telephelyek mellett. Nagyobb ipari jellegű övezet kialakítása azonban hosszabb távon sem tűnik indokoltnak.

Területbiztosítás:

Lakóterület:

A demográfiai változásokat, a jelenlegi lakóterület nagyságát és lakásállományát összevetve új lakóterület biztosítására nincsen szükség.

Ideális esetben várható a lakónépesség kismértékű növekedése, de ez, valamint az egy főre eső lakásnégyzetméterek növekedésének igénye biztosítható a meglévő lakóterületeken a házak korszerűsítésével, bővítésével és átépítésével. A régi rossz állagú épületek bontása után, az így felszabaduló építési telkeken az építési szándékok megvalósíthatók.

Amennyiben a lakónépesség az így prognosztizált ideális kismértékű növekedésnél nagyobb mértékben növekedne –amelyre semmi jel nem mutat pillanatnyilag-, úgy ezt a váratlanul jelentkező plusz építési igény is ki lehet elégíteni a település déli részéhez csatlakozó zártkert belterületbe csatlakozásával.

A külterületi lakott helyek rendszere már kialakult. A külterületi térszerkezet korszerűsítésével lehetséges, elsősorban a már kialakult tanyás területekhez kapcsolódóan, a főbb dűlőutak mentén, a tanyás területek bővítése. Számottevő új külterületi lakóhely kialakítása azonban nem tűnik célszerűnek.

Intézményterület:

Az oktatási és egészségügyi létesítmények bővítésére –amennyiben erre igény jelentkezne- rendelkezőre áll a szükséges terület.

Felvetődött egy többfunkciós közösségi ház igénye, amely a meglévő művelődési ház korszerűsítésével, többfunkciós működtetésével (teleház, vállalkozási központ, bérelhető iroda és tárgyaló helyiségek stb.) kielégíthető.

Az előre nem látható intézmény ill. üzleti élethez kapcsolódó igények jelentkezése esetén ezek a vázolt településközpont hangsúlyosabbá tételéről szóló bekezdésben leírtak szerint a Kossuth Lajos utcában, meglévő lakóépületek átalakításával, átépítésével, esetleg bontásuk utáni nagyobb épületekre cserélésével megoldható.

Iparterület:

A községnek jelenleg mezőgazdasági telephelyei vannak, kimondottan ipari jellegű övezete nincsen. Tiszta funkciójú ipari terület kialakítása hosszú távon sem indokolt, viszont szükséges több kisebb, a település léptékrendjéhez igazodó ipari-gazdasági jellegű övezet kialakítása. Ezeket az infrastruktúrával kiépített, belterülethez közel eső, nagyobb mezőgazdasági telepek közelében célszerű kialakítani.

Mezőgazdasági telephelyek:

A meglévő, kiépített és részben most is üzemeltetett nagyobb mezőgazdasági telephelyek korszerűsítésével és bővítésével továbbra is megfelelnek, mint koncentrált mezőgazdasági telephelyek.

A kisebb gazdaságok számára azonban lehetőséget kell biztosítani a fejlődési profiljuknak megfelelő telephelyek kialakítására.

A mezőgazdasági feldolgozóipar számára külön –a már említett módon- kell területet biztosítani. Kisebb feldolgozó-csomagoló-tároló egységeknek a főbb dűlőutak mentén kell építési lehetőséget adni.

Kereskedelem és szolgáltatás:

A jelenlegi állatfelvásárló-hely a község háza szomszédságában hosszabb távon nem működtethető, ezért annak új helyre költöztetése nem kerülhető el. A tervezett új elhelyezés a Kígyósi út mellett, annak északi oldalán, a Csicsely-tótól Keletre levő terület.

Kisebb és közepes kereskedelmi- és szolgáltatóegységek számára a jelenlegi lakóterületeken, elsősorban a Kossuth Lajos utca keleti részén –a megfelelő szabályozási elvek alkalmazásával- a szükséges hely rendelkezésre áll.

Nagyobb kereskedelmi egységek idetelepülése a község viszonylag alacsony lélekszáma miatt nem várható. (Az esetleges ilyen jellegű igény a Csorvási út mentén így is kielégíthető.)

A piac számára, mint hagyományos kereskedelmi intézmény számára, a szükséges terület a Dózsa György utcában biztosítható.

Turizmus:

A község számára a turizmus következő ágazati fejlesztetők reálisan:

- termálturizmus,
- falusi turizmus,
- rendezvényturizmus.

A térség idegenforgalmának alakulása, a megyében tervezett fejlesztések figyelembevételével Gerendás számára a közvetlen környezet (szomszédos települések) és a megyei kínálaton belül a kínálat kiegészítő szerep mutatkozik reálisnak és célravezetőnek.

A fürdő fejlesztéséhez területbiztosítás szükséges, a falusi turizmus fejlesztéséhez rendelkezésre áll a fejlesztéshez szükséges terület, azonban ez utóbbi népszerűvé tételéhez elkerülhetetlen a külterület táji értékeinek hangsúlyosabbá tétele, gazdagítása.

Műszaki infrastruktúra, és közlekedés:

A hulladékgazdálkodás számára jelenleg nincsen szükség területbiztosításra, mert a Békéscsabai Hulladékkezelő-mű-ben történik az ártalmatlanítás, a Csorvással közösen működtetett döngkút szintén megfelelő.

Távlatban azonban szükséges egy települési komposztáló telep és egy hígrágya-kezelő telep kiépítése. Számukra –megfelelő védőtávolsággal- a külterületen helyet kell majd biztosítani.

Az Orosháza-Gerendás közvetlen közúti kapcsolat kiépítéséhez a megfelelő vonalvezetésű és szabályozási szélességű területet szükséges biztosítani. A szükséges terület a beépítési lehetőségek csekély korlátozásával, a megfelelő építési szabályozással biztosítható, a kisajátítások és közterületbe vonások ráérnek az építési munkák elindításáig.

Benzinkút, autószerelő műhely, gumijavító stb., a gépkocsi-közlekedéshez szükséges infrastrukturális háttér kiépítéséhez a Csorvási út mellett szükséges területet biztosítani.

Utcakép formálás, szabályozási elvek:

Gerendás jelenlegi szabályozási gyakorlata megfelelő, azon változtatni nem indokolt. A földszintes, magastetős épületekkel beépített községben továbbra is ilyen házak építése indokolt, a kialakult utcafrontos és előkertes formában -annak megfelelően, hogy az utcában melyik a meghatározó-, oldalhatárra építve, az illeszkedési szabályok figyelembevételével. A jelenlegi beépítési vonalaktól eltérni nem indokolt. Az utcák szélessége megfelelő, az azokon való változtatásnak egyébként sincsen realitása. Az újonnan épülő házaknál a párkány és tetőgerinc magasság kis mértékű emelése nem zavaró, a tető hajlásszöveget azonban a kialakult állapothoz kell igazítani.

Az utcaépítési-formálás és az ahhoz rendelt szabályozási elvek célja, hogy a jelenlegi rendezett állapot fennmaradjon és folyamatosan gazdagabbá váljon.

Ebből a szempontból nem csak az építések szabályozása szükséges, hanem a közterületi növényállománynak –amely az épített környezettel egyenrangú településkép alakító- magas szintű karbantartása és fejlesztése. A fasorok, a zöld növényzet jelenléte itt is, mint általában az alföldi településeknél, történelmi hagyomány. Így a szabályozást a zöldterületekre is ki kell terjeszteni.

A község jövőbeli fejlődése nem igényli a térszerkezet átalakítását, az elsősorban az épületállomány fokozatos cseréjében fog megnyilvánulni. A szabályozásnak így arra kell összpontosítania, hogy a kor követelményeinek megfelelő új építési technológiákkal és igények szerint épülő házak a múlt-jelen-jövő folyamatosságába illeszkedjenek, teret adva az építészet, mint alkotó tevékenység szabadságának, amely gazdagítja a települést.

Településkép és műemlékvédelem:

Gerendás négyzethálós térszerkezet sajnos nem őriz olyan középkorba visszanyúló utca- és térszituáció elemeket, amely külön védelemre szorulna, azonban így is vannak olyan szép beépítési és utcarészletei, amelyek védelemre érdemesek. Hasonló a helyzet az épületállománnyal. Kevés az olyan építészeti értéket hordozó épülete, amelyik legalább helyi védelemre érdemes, ilyenek a tizenkilencedik században épült templomai, a hozzájuk kapcsolódó parókiákkal és néhány szép, régi, előtornácós lakóépület. Ezek helyi védelme mindenképpen indokolt, önmagában is, és településkép formáló szerepük miatt nemkülönben.

Közterületek, közparkok:

Többször említésre került, hogy a növényzet Gerendás esetében –mint általában az településeknél- az épületekkel szinte azonos mértékben településkép meghatározó jelentőségű. Ezért az utcák, terek fásítása, parkosítása kiemelt figyelmet érdemel.

A növényzet telepítésével azonos jelentőséget kell azonban kapnia a fenntartásnak is. A legcélravezetőbb megoldás lenne a településrendezési tervvel egyidejűleg egy közterület-fenntartási rendelet megalkotása és bevezetése. Ebben lehetne rögzíteni az önkormányzat és az ingatlantulajdonosok közterület-fenntartási kötelezettségeit, és azokat a szabályozási elveket a zöldterület és általában a közterületek fenntartására, amelyek túlvezetnek a rendezési terv kompetenciáján.

Reklámfelületek, portál kialakítások szabályozása:

A településkép leggyorsabban változó elemei a reklámfelületek, és a portál kialakítások. Szabályozásuk azonban azon az általános elven túl, hogy illeszkedjenek a településképbe, igen nehezen fogalmazható meg. A legtöbb nagy forgalmazó és gyártó ragaszkodik a saját logójának megjelenítéséhez, így a feliratok, reklámelemek alkalmazása nehezen befolyásolható. Mindenképpen kerülni kellene azonban a nagy méretű, többnyire műanyag reklámcelű tárgyak, feliratok alkalmazását, s azok üzletektől távolabbi (pl. közvilágítási oszlopok stb.) kifüggesztését.

Ösztönözni kellene az üzletek tulajdonosait, hogy egyedi, lehetőleg hagyományos anyagok alkalmazásával tervezett portálokat alakítsanak ki, és inkább a hagyományos (és magyar nyelvű) feliratozást továbbfejlesztő, gazdagító, minőségben kiemelkedő megoldásokat válasszanak, mint divatos, de a település karaktertől idegen, átvett formákat és anyagokat. Méretben korlátozni kellene a reklámfelületek alkalmazását (a nagyméretű reklámhordozókat egyáltalán nem kellene beengedni a településbe), és a reklámfelületek elhelyezését az üzletek közvetlen környezetére kellene korlátozni (ezen a téren érdemes lenne azt az Egyesült Államokban terjedő gyakorlatot alkalmazni, amely igen szigorúan korlátozza a reklám városképet befolyásoló jelenlétét.)

Külterület-belterület kapcsolat:

Az alföldi településeknél sajnálatosan elterjedt állapot, hogy a bel- és külterület között egy szemetes zóna, ápolatlan senki földje váltakozik rendezetlen beépítésű, leromlott állagú zártkertekkel. Gerendás esetében szerencsére nem ez a helyzet, a belterület és külterület kapcsolata rendezett és egyértelmű. Ezt az állapotot mindenképpen meg kell tartani, hiszen a településkép egyik lényeges eleme a tájba illesztettsége, a környező tájjal való harmonikus kapcsolata. A fejlődéssel együtt járó építéseknel mindenképpen arra kell törekedni, hogy ebbe a kialakult rendbe illeszkedjék, azt gazdagabbá tegye és ne rombolja.

A településhez Délről nagyobb méretű zártkertek (átlagosan cca. 2500 m²-esek) csatlakoznak, míg a többi oldalról viszonylag kis parcellákra osztott külterületi földrészletek. Jelenleg ezek gondozottak, beépítésük pedig nem kezdődött meg. Ezeknek a kerteknek a beépítése továbbra sem javasolt, azokon semmiféle épület, építmény elhelyezését nem szabad engedélyezni, hogy a jelenleg kedvező bel- és külterület kapcsolat hosszú távon is fenntartható legyen.

A belterülethez csatlakozó részekben korlátozott, és erősen leszabályozott beépítési lehetőséget csak a Csorvás és Újkígyós felé vezető utak mentén célszerű megengedni, de itt is csak lehetőleg laza, szellős formában, és szigorúan megkövetelt, színvonalas tervezés mellett.

Amennyiben a jövőben csökkenne az igény a belterülettel határos kertek (földhivatali nyilvántartás szerint külterületi földrészletek, használatuk azonban inkább kert jellegű)

jelenlegi formájú megművelésére, úgy telekösszevonással nagyobb méretűvé téve őket, a jellemző külterületi földhasználat felé célszerű irányítani felhasználásukat. azt azonban mindenképpen el kell kerülni, hogy egy ápolatlan szemetes, kusza beépítésű gyűrűvé alakuljanak.

Külterület:

Több mint tíz éve zajlik a földtulajdonosi szerkezet és az egész mezőgazdaság termelési struktúrájának átalakulása. Az Európai Unióhoz való csatlakozás –mint az, az agrárágazat komplex fejlesztése című fejezetben részletesen ki lett fejtve- legalább olyan mélységű átalakulást fog eredményezni, mint az 1990 óta eltelt időszak, és kifizetésében is körülbelül tíz évet vesz majd igénybe. E folyamat részletei ma nem lehet előre látni, a változások nagysága azonban nem hagy kétséget maga felől. Ebben az elkövetkező nehéz átmeneti időszakban a külterületi térszerkezetnek ill. annak tervezésének, alakításának meg kell felelnie azoknak az elvárásoknak, amelyek lehetővé teszik:

- a komplex tájpotenciál hosszú távú és folyamatos növelését,
- a megfelelő mozgásteret a gazdaság szereplői számára, hogy gyors gazdasági és technológiai reagálásokat hajthassanak végre.

A gyorsan változó gazdasági környezetben a szabályozás segítheti vagy gátolhatja a helyi gazdaság fejlődését. A szabályozásnak egyszerre kell lehetővé tennie hossz- és rövidtávú érdekek szerinti mozgást.

Mivel a mezőgazdaság előttünk álló tíz éves időszaka még nagy vonalaiban sem látható előre egyértelműen és tisztán (más a tervezett jövő és más a mindennapi realitás) , a tervezés-szabályozás-hatósági munka rendszerében a belterületinél lényegesen nagyobb döntési szabadságot kell biztosítani a hatósági munkatársaknak, hogy a folyamatosan változó igényeknek megfelelően tudjanak dönteni. E változó viszonyok közepette az azonban nyilvánvaló, hogy a külterületi szabályozásnak az eddigiektől eltérő módon kell történnie. A külterületi szabályozásnál át kell térni a földrajzi, táji, történeti értékek fokozott védelmére, az ökológiai szempontok figyelembevételére, alkalmazkodni kell az ország agrár-környezetvédelmi tervének elképzeléseire, ugyanakkor lehetőséget kell biztosítani a helyi gazdálkodók számára a legoptimálisabb gazdasági reagálásokra.

Feltétlenül meg kell azonban jegyezni, hogy az ökológiai szempontok szerinti változások (pl. az ökológiai folyosó elemeinek létrehozása, a tájvédelmi övezetbe sorolás stb.) nem szükségképpen költségnövelők, vagy gazdasági fejlesztést nehezítők és hátrányosak, hiszen a falusi turizmus, a hagyományos/történeti gazdálkodás falusi turizmuson keresztül történő bemutatása, vagy a biogazdálkodásra való áttérés, a hozzájuk kapcsolódó kézműves hagyományos felelevenítése stb. révén bevételnövelő beavatkozások is lehetségesek.

Békés Megye Területrendezési Terve Gerendás község elképzeléseivel összhangban a külterület jó minőségű termőföldjeire alapozott mezőgazdasági területhasználatot irányoz elő. Így a területhasználat elsődleges iránya a jövőben is a mezőgazdasági termelés fenntartása és fejlesztése marad, amely kiegészül a táji adottságok és értékek kulturális, ökológiai, turisztikai és tájfejlesztési szempontjaival.

Nem cél a külterületi lakott helyek számának növelése, de lehetőséget kell biztosítani a várható mezőgazdasági struktúraváltás által igényelt épített külterületi környezet kialakítására, amelynek pontosan megfogalmazható igényeit és elvárásait most még nem lehet egyértelműen meghatározni.

A kitűzött célok figyelembevételével a külterületi térszerkezet-alakításnak a következő szempontok szerint kell történnie:

- biztosítani kell a kialakult tanyás térségek fejleszthetőségét, valamint meg kell teremteni -lehetőleg a főbb dűlőutak mentén- a további külterületi beépíthetőséget a mezőgazdasági szerkezetváltás igényeinek kielégítésére,
- új mezőgazdasági telephelyek kialakításának lehetővé tétele,
- az újonnan kialakuló utak, dűlők nyomvonalát a domborzati viszonyokhoz kell alakítani (a tulajdonviszonyok egyidejű rendezésével),
- a defláció káros hatásai elleni védelem részeként szorgalmazni (esetenként előírni) szükséges fasorok, mezővédő erdősávok, esetleg kisebb erdőfoltok telepítését,
- a tulajdonviszonyok és a mezőgazdasági termelési formák stabilizálódásával együtt fokozatosan végre kell hajtani az elaprózódott földterülete tagosítását,
- a főbb külterületi utakat szilárd burkolattal kell ellátni,
- a mikrodomborzati, táji- és történet értékek (régészeti lelőhelyek, a három kunhalom stb.) megőrzése, a táji értékek fejlesztése,
- a mikrodomborzat megőrzéséhez kapcsolódó ökológiai hálózati elemek létrehozása,
- a falusi turizmus, természetközeli élőhelyek kialakítása, táji karakter erősítése, külterületi térszerkezet gazdagítása komplex projektek számára megfelelő területek biztosítása.

6. Műszaki infrastruktúra

6.1. Közlekedés

A belterületi utcák burkoltak, a kijelölt cél az útburkolatok folyamatos karbantartása, a burkolt felületek növelése, szegélykövekkel való ellátása. Szükséges kiépített parkolóhelyek építése (a Malomkert, a leendő piac, kemping, Csicsely tó körüli park stb. környezetében), és kiépített, fedett várakozóhellyel ellátott autóbusz megálló korszerűsítése.

Külterületen a fontosabb dűlőutak pormentesítése, szilárd burkolatú szakaszok építése az intenzívebb fejlesztésre szánt ill. fejlődő területeken.

Helyközi autóbusz tömegközlekedésben szükséges a járatok számának növelése, az autóbusz menetrend és a csorvási vasútállomáson áthaladó Szeged-Békéscsaba járatok menetrendjének összhangba hozása.

Az úthálózat fejlesztésében kiemelt cél a közvetlen Orosháza-Gerendás (4447. sz.) közúti kapcsolat kiépítése, ennek reálisan biztosítható anyagi fedezetét az uniós csatlakozás során hozzáférhető infrastruktúra-fejlesztési, támogatási rendszeren keresztül lehet majd előteremteni. Ez az út, mint fejlesztési elképzelés szerepel a megye területrendezési tervében is.

6.2. Elektromos energia

A község belterülete teljes mértékben el van látva elektromos energiával. A kitűzött cél a felhasznált elektromos energia részleges kiváltása napenergia hasznosításával a kommunális és üzemi melegvíz részleges ellátására (helyi energia-racionalizálási program keretében).

A külterületen a hálózatfejlesztés és korszerűsítés a fejlesztésre kijelölt tanyás térségekben és a mezőgazdasági telepek, feldolgozó egységek, valamint az ipari gazdasági fejlesztésre kijelölt övezet/övezetek területén szükséges.

6.3. Gázellátás

A település teljes belterülete el van látva vezetékes gázzal. A gázenergia ésszerűbb felhasználása érdekében mind az önkormányzati, közösségi, mind a magánfelhasználók esetében energiaracionalizálási folyamatot kell elindítani. Ez egyrészt a használt berendezések energiatakarékos újabb típusokkal történő cseréjét jelenti (konvektoros fűtés cseréje korszerűbb és energiatakarékosabb rendszerekre stb.), másrészt a melegvíz üzemi víz előállításában a napenergia hasznosítását napkollektoros stb. energiaellátás kiegészítő berendezésekkel (szintén a helyi energia-racionalizálási program keretében).

6.4. Felszíni vízelvezetés

A Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság megállapítása szerint a település a belvízzel nem veszélyeztetett kategóriába sorolt. Ennek ellenére szükséges mind a bel-, mind a külterületen a csapadékvíz-elvezető rendszer karbantartása, felújítása és korszerűsítése. Ezek tervei elkészültek. A kivitelezés az önkormányzat és a pályázati lehetőségek függvényében fog történni.

6.5. Ivóvízellátás

A település saját vízművet üzemeltet (Hidro-G Kft.), amelyről a belterületi vezetékes ivóvízellátás teljes körű. Kitűzött cél az ivóvízvezeték-hálózat korszerűsítése, az EU ivóvízszabványnak való megfelelés elérése (az erre irányuló országos program keretében), valamint a mezőgazdasági és élelmiszer feldolgozó egységek, szintén e szabványban előírt szigorú vízminőségi paraméterek szerinti vízellátása.

6.6. Szennyvízcsatorna hálózat és szennyvíztisztítás

Az infrastruktúra ellátottság szempontjából ez a község leggyengébb pontja. A belterületi ingatlanok, lakások közül gyakorlatilag mindegyik bekötött a vezetékes ivóvíz-hálózatba. A kommunális szennyvízelvezetés egyedi szikkasztókkal történik, a szippantott szennyvizet (amely a keletkező szennyvíz töredékét jelenti) a csorvási szennyvíztelepre viszik. Tekintve, hogy a község a sokszor emlegetett Maros-hordalékkúp felszín alatti ivóvízbázisa fölött helyezkedik el, hosszabb távon elképzelhetetlen ennek az állapotnak a fenntartása.

A kitűzött cél:

- a vízbázis védelme miatt indokolt központi és területi támogatások igénybevételével a belterületi szennyvízcsatorna-hálózat teljes körű kiépítése, az ingatlanok teljes körű rákötése,
- szennyvíztisztító telep létesítése (esetleg szomszédos településsel/településekkel társulva),
- külterületeken egyedi közműpótló berendezések telepítése (szintén központi és területi támogatások igénybevételével).

6.7. Telefon, kábeltelevízió, helyi informatikai hálózatok

Gerendás vezetékes telefontal való ellátása megoldott, a mobiltelefonok működtetéséhez szükséges térerő megfelelő.

Hosszabb távon kitűzött cél a helyi kábeltelevízió- hálózat teljes körű kiépítése, az Internet hozzáférés biztosításával együtt, valamint egy kis helyi TV stúdió fölállítás és üzemeltetése.

6.8. Hulladékgazdálkodás

Jelenleg a békéscsabai szolgáltatóval kötött szerződés alapján a kommunális, és részben a lakossági veszélyes hulladék szervezett elszállítása és ártalmatlanítása megoldott.

Kitűzött cél a felhagyott szilárd kommunális hulladék-lerakó rekultivációja, központi és térségi pályázatokon szerzett támogatások segítségével, és a lakosságnál keletkező veszélyes hulladékok (szárazelem, gyógyszer- és vegyszermaradékok stb.) teljes körű gyűjtésének és ártalmatlanításának megoldása.

A hulladékgazdálkodás korszerűsítésével kapcsolatban kitűzött célok:

- települési komposztáló-telep létesítése,
- a településen keletkező hígtrágya összegyűjtése, megfelelő elhelyezése és ártalmatlanítása,
- a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése.

7. Környezet- és természetvédelem

A környezetvédelmi feladatokat részletesen megfogalmazta a település képviselő-testülete által 2003. május 27-én elfogadott települési környezetvédelmi program.

A települési környezetvédelmi programban előirányzott tevékenységek illeszkednek az országos, a megyei, illetve a regionális környezetvédelmi programokban megfogalmazott feladatokhoz.

Környezeti problémák, célkitűzések:

Környezeti elemek védelme:

Levegőtisztaság védelem:

A Békés Megyei Állami Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) által működtetett imissziós mérőhálózat négy településen méri rendszeresen a légszennyezettséget. Gerendáshoz legközelebb az orosházi mérőpont van, de közelsége miatt a békéscsabai mérési eredmények és érvényesnek tekinthetők. Feltételezhető, hogy az itteni mérési adatok, a speciálisan városi szennyezések kivételével (a közlekedésből és az iparból származó CO₂, SO₂, NO_x) nagyjából megfelelnek a gerendási állapotoknak is. Ezek szerint a település –feltételezett– légszennyezettsége nem számottevő, a fő paraméterek határérték alattiak, kivéve a szálló és ülepedő port. Általánosan elfogadott feltételezés szerint ez a megye településeinél a közlekedésből és a mezőgazdaság diffúz szennyezéséből adódik. A termőföldek deflációra való hajlama szintén alátámasztja ezt a feltételezést. A településen csak a mezőgazdasági természártó tekinthető jelentős emissziós pontforrásnak.

A jelenlegi, lényegében kedvezőnek tekinthető állapot megtartása és ezen belül a porszennyezés csökkentése érdekében a következő célkitűzések fogalmazhatók meg:

- a kommunális kibocsátások és a lakóterületek közé ékelődő ipari kibocsátások megelőzése és csökkentése (különös tekintettel a lakóépületek között létesített új kisvállalkozási telephelyekre),
- a hulladékmegsemmisítés légszennyező hatásainak megelőzése és csökkentése,
- a mezőgazdaságból származó diffúz szennyezések, elsősorban a porszennyezés csökkentése: szélvédő erdősávokkal, út menti fasorok telepítésével, a gyengébb termőképességű földrészekeken kisebb erdők telepítésével.

Vizek védelme:

Felszíni vizek védelme:

A település közigazgatási területén a jelentősebb felszíni vizek: a KÖVIZIG kezelésében levő Dögös-Kákafoki csatorna és a Tulkánéri főcsatorna, a Dél-Békési Vízműtársulat illetékességébe tartozó Hajdú-ér Ottlakai és a Görbedi csatorna.

A belterülettel K-i oldalon határos Csicsely tó, amely környezetével a település szempontjából jóléti hasznosításra tervezett terület.

E vízterek a kommunális folyékony hulladékok és a mezőgazdaság diffúz szennyezése által terheltek. A reálisan elérhető cél e vízterek mentesítése a helyi szennyezésektől, valamint a medrek és partszakaszok folyamatos karbantartása.

Indokolt intézkedések:

- a felszíni vizeket érő szennyezőanyag terhelések megszüntetése,
- a meder és partszakaszok rendszeres karbantartása,
- a Csicsely tó rehabilitációja.

Felszín alatti vizek:

A talajvíz elszennyeződése elsősorban a kommunális eredetű szennyezéseknek köszönhető, amelyek a szennyvízcsatorna rendszer hiányából adódnak, valamint a belterületi állattartásból a talajba jutó szennyezésektől.

A szükséges intézkedések:

- a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése,
- szennyvíztisztító telep létesítése,
- a bel- és külterületi állattartásból eredő szennyezések csökkentése,
- a mezőgazdaságból származó diffúz szennyezések (műtrágya, vegyszerezés stb.) szigorúbb ellenőrzése, környezetbarát technológiákra való áttérés.

A település a Maros-hordalékkúp, felülről is utánpótlódó, határral megosztott felszín alatti vízbázis területén fekszik. Az ivóvízbázis nem csak a települést látja el jó minőségű ivóvízzel, hanem a Közép-Békési Regionális Vízmű rendszerein keresztül Békés megyében cca. kétszáz ezer ember ivóvízellátását biztosítja. Az ivóvízbázis védelme –különös tekintettel arra, hogy részben felülről is történik a vízutánpótlása- különös figyelmet érdemel.

Tekintettel arra, hogy a fél megye ivóvízellátása erről a vízbázisról történik, indokolt a szigorú környezetvédelmi ellenőrzése, és a vízbázist veszélyeztető tevékenységek korlátozása. Így szükséges a településen a szennyvízcsatorna hálózat teljes körű kiépítése, szennyvíztelep létesítése (esetleg szomszédos településekkel társulva), a mezőgazdasági termelés műtrágya és vegyszerhasználatának esetleges korlátozása, ill. minden olyan gazdasági és egyéb tevékenység korlátozása vagy akár tiltása, amely környezeti kockázatot jelent a vízbázisra. Természetesen amilyen mértékben indokolt a korlátozások eltérése a település részéről, ugyanannyira indokolt ennek az ellentételezése is, hiszen nem várható el, hogy mások érdekeinek védelme miatt a település és lakosai méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerüljenek. A környezetvédelmi korlátozások tehát csak akkor tekinthetők korrektnek és jogszerűnek, ha együtt járnak a szükséges anyagi, esetleg más jellegű -az anyagot egyenértékűen kiváltó- ellentételezésekkel.

Az indokolt intézkedések hasonlóak, mint a talajvíz védelmében hozottak (a talajvíz a hordalékkúpon kapcsolatban áll az ivóvízadó réteggel):

- a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése,
- szennyvíztisztító telep létesítése,
- a bel- és külterületi állattartásból eredő szennyezések csökkentése,

- a mezőgazdaságból származó diffúz szennyezések (műtrágya, vegyszerezés stb.) szigorúbb ellenőrzése, környezetbarát technológiákra való áttérés.

Földvédelem:

Az általános prioritás:

- a talaj mennyiségének, minőségének és sokrétű funkcióinak megőrzésével a fenntartható fejlődés, ezen belül a természeti értékek és a mezőgazdaság optimális működésének és összhangjának biztosítása,
- a földvédelem korszerű eszközeinek alkalmazása (veszélyeztettség felmérés, kockázatbecslés, költség-haszon elemzés stb.)
- a defláció káros hatásai ellen való védelem intézkedései.

Az önkormányzat által reálisan vállalható feladat e folyamat szervezésében való részvétel, a gazdálkodók tevékenységének összehangolása, továbbá a gazdálkodók segítése a központi ill. uniós források elérésében. A defláció elleni védelemben a mezővédő erdősávok, fasorok, dűlőutak menti fásítás szorgalmazása, segítése, esetenként előírása.

Települési és épített környezet védelme:

A települési környezet védelme:

Az általános cél egy jobb, kevesebb környezeti stresszhatást közvetítő, jobb környezeti állapotjellemzőkkel rendelkező települési környezet kialakítása.

Ennek megfelelően az általános településkörnyezeti célok:

- a települési légszennyezés csökkentése (elsősorban a porszennyezésé),
- a települési szennyvízcsatorna-hálózat és a szennyvíztisztító telep kiépítése,
- az ivóvízbázis, a felszíni és felszín alatti vizek védelme a szennyezésektől,
- a települési szilárd hulladékok megfelelő kezelése és ártalmatlanítása, valamint a településtisztasági feladatok ellátásának fejlesztése,
- a településen kibocsátott környezeti zaj- és rezgésterhelés egészséget és közérzetet veszélyeztető hatásainak alacsony szinten tartása,
- a települési zöldfelületek jelenlegi kedvező állapotának továbbfejlesztése mind mennyiségi, mind minőségi vonatkozásban,
- a lakosság bevonása települési környezetvédelmi döntésekbe és azok végrehajtásába,
- a településkép és a település általános tisztaságának megőrzése, ill. javítása,
- a település területén (kül- és belterületen egyaránt) található természeti értékek, élőhelyek védelme és szakszerűségének megőrzése.

Az emberi egészség védelmének környezeti vonatkozásai:

A hazai lakosság állapotát jellemző egészségügyi, de különösen halálozási mutatók jól jellemzik, hogy e téren nagyon súlyos problémával kell szembenézni. A munkaképes korú népességet tekintve a férfiaknál a halálozási esélyek a 20-as éveknek felelnek meg, a nőknél pedig a mutató értéke a harminc évvel ezelőtti szinten van. Ezek az adatok nyilvánvaló indikátorai egy igen súlyos helyzetnek, amelyet –több tényezővel együtt– a környezeti problémák is erősítenek.

Az önkormányzat cselekvési köre ebben a kérdésben meglehetősen korlátozott, a legfontosabb feladata, hogy:

- a központilag elrendelt, ill. elindított intézkedések helyi szinten elérjék a veszélyeztetett lakossági csoportokat,
- az egészségügyi szolgáltatások helyi fejlesztését koordinálja és lehetőségeihez mérten finanszírozza,
- az egészségkárosító környezeti hatásokat a rendelkezésre álló közigazgatási, hatósági és finanszírozási eszközökkel igyekezzék megszüntetni, vagy legalábbis minimumra csökkenteni.

Az épített környezet védelme:

- az épületek, építmények értékének, mint a nemzeti és települési vagyonrészének megőrzése és növelése, a környezet- és természetvédelmi szempontok figyelembevételével,
- az épített környezeti elemek, mint környezeti, nemzetgazdasági és települési értékhordozók biztosítsák a lakosság és a gazdaság igényeinek megfelelő színvonalú kielégítését és a lakosság minél jobb életminőségi feltételeinek megteremtését,
- a műemléki ill. műemléki védettségre érdemes épületek, településszerkezet helyzetének javítása.

A természet védelme:

Természetvédelem:

Gerendás közigazgatási területén nincsen a Körös-Maros Nemzeti Parknak törzsterülete, vagy különleges elbánást, védelmet igénylő természeti értéke. Ugyanakkor a település értékes növényállománnyal rendelkezi, és külterületén is számos védelemre indokolt részlet található (pl. a három kunhalom stb.).

Így a természetvédelemben az alábbi célokat indokolt kijelölni:

- az élővilág sokszínűségének megőrzése, a helyi védelemre javasolt területek degradációjának megakadályozása, helyreállítása, kezelése,
- az értékek kutatása, feltárása,
- ezek bemutatása, népszerűsítése,
- az ökológiai hálózat fejlesztése.

Tájvédelem:

Gerendás a Békési-hát kistájon fekszik, nem látványos, de finom domborzati és táji értékekkel. A kül- és belterület kapcsolata rendezett, védelemre érdemes. A finomdomborzat mentén számba vett régészeti lelőhelyek, a három kunhalom, a hozzájuk kapcsolódó szerény, de megbecsülendő természeti értékekkel (növényvilág, természetes élőhelyek stb.) olyan adottság, amelyet a táj és a tájba illeszkedő település érdekében ki kell aknázni.

A Gerendáshoz hasonló nagyságú települések esetében különös jelentősége van a táji adottságok kiaknázásának, ezért a táji értékeket, a külterületi térszerkezetet fokozott figyelemmel kell gondozni és a lehetőségek alapján fejleszteni.

A tájvédelem alapvető céljai:

- a fenntartható fejlődést biztosító, többcélú tájhasznosítás új formáinak bevezetése (ezek az új formák, sok esetben a régi tájhasználatához való visszatérésre épülnek),

- a komplex tájpotenciál védelme,
- a természeti értékek megőrzése, védelme, környezetük gazdagítása,
- a természetes és természetközeli élőhelyek számának gyarapítása,
- a külterületi rendezések (tagosítás, infrastruktúra kiépítése stb.) esetében a határ, illetve nyomvonalak kijelölésénél a táj finomdomborzatának értékeihez való messzemenő alkalmazkodás,
- a mezőgazdasági termelésnek a táj adottságaihoz való harmonikus közelítése.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás igen jelentős változásokat idézhet elő a külterület használatában, szerkezetében, a művelési ágak megváltozásában. E számunkra nem mindig kedvező körülményt azonban előnyös változások elérésére is át lehet fordítani. Ilyen a települést körülvevő kertek (kis külterületi parcellák nagy kézi munkaigényű zöldség és gyümölcsstermesztésre való használata, a Miló és a Kálmán dűlő közötti melyebb fekvésű vonulat komplex tájhasznosításra való átállítása (természetközeli élőhelyek kialakítása, hagyományos gazdálkodás bemutatása, falusi túrizmus, helyi kézműves és gazdálkodási hagyományok ápolása stb.). Az új területhasználatoknak a táji értékekhez igazítva lehetőség nyílik új munkahelyek teremtésére, ezek a táj adottságaiból szervesen következnek, és növelik a komplex tájpotenciált, a környezeti biztonságot, lehetőséget adnak a biodiverzitás megőrzéséhez, az ökológiai folyosók kialakítására, fenntartására a vonatkozó uniós elvekkel összhangban.

A fenti elveket és célkitűzéseket a rendezési terv településszerkezet-alakítási és szabályozási elveiként kell érvényesíteni.

Önállóan kezelt hatótényezők:

Hulladékgyűjtés:

Települési szilárd kommunális hulladékok:

A településen keletkező kommunális hulladékot rendszeresen gyűjtik és a békéscsabai térségi hulladékkezelőbe szállítják. A közterületek rendjéről, a szemétszállításról képviselő-testületi rendelet gondoskodik. A régi kommunális szilárd hulladék lerakó rekultivációjának előkészítését megkezdték. Évente kétszer lomtalanítási akciót tartanak. Szükséges lenne még a komposztálásra alkalmas hulladékok gyűjtése és szakszerű komposztálása.

Tervezett intézkedések:

- a felhagyott szilárd kommunális hulladéklerakó rekultivációja,
- a komposztálható hulladékok lakossági, mezőgazdasági és települési szintű, szakszerű komposztálásának a rendjét kialakítani, a szükséges mérnöki létesítményeket megépíteni,
- a külterületi lakott helyeket és mezőgazdasági telephelyeket bekapcsolni a hulladékártalmatlanítás jelenlegi, jól működő rendszerébe.

Települési folyékony hulladék:

A település nem rendelkezik szennyvízcsatorna hálózattal, sem szennyvízkezelő művel. A lakosok teljeskörű ivóvízellátása nyomán keletkező szennyvizet szikkasztással helyezik el, amely veszélyezteti a település alatti ivóvízbázist. A Maros-hordalékkúpon való elhelyezkedés szükségessé teszi a száz százalékos kiépítést, a szennyvízcsatorna hálózatba gazdaságosan nem bekapcsolható külterületi lakott helyek és mezőgazdasági telephelyek esetében pedig a közműpótló berendezések telepítését.

A 33/2000. (III.17.) Korm. rendelet szerint Gerendás szennyeződés érzékenységi besorolása B (érzékeny terület), és kiemelten érzékeny felszín alatti terület (a Maros-hordalékkúp része). Tekintve, hogy ez az intézkedés elsősorban a település alatti ivóvízbázis védelmét szolgálja, amely megyei érdek (többször említésre került, hogy a vízbázisról kétszáz ezer ember egészséges ivóvízzel való ellátását biztosítják), így a szennyvízkezelő rendszer és hálózat kiépítését nem települési forrásokból kell finanszírozni, hanem olyan forrásokból, amelyek a védelemben érdekelttekhez kötődnek. Méltánytalan és jogszerűtlen lenne a települést olyan, erejét meghaladó beruházásokra kötelezni, amelyek mások érdekeit szolgálják.

Tervezett intézkedések:

- szennyvíztisztító telep építése,
- a szennyvízcsatorna hálózat kiépítése a belterületen,
- a lakások teljes körű bekötése a hálózatba,
- külterületi lakóhelyek és mezőgazdasági telephelyek esetében egyedi szennyvízkezelés megoldása közműpótló berendezésekkel.

Települési hulladékként kezelt egyéb hulladékok:

Kitűzött cél:

- az építési-bontási hulladékok másodnyersanyagként való hasznosításának megoldása.

Mezőgazdasági hulladékok:

Kitűzött cél:

- a mezőgazdasági hulladékok komposztálással újrahasznosíthatóvá alakítása (egyedi megoldásokkal és települési komposzttelep kialakításával),
- a keletkezett, illetve keletkező hígtrágya szakszerű kezelése.

Veszélyes hulladék:

A megyében, így gerendáson is az ipari eredetű veszélyes hulladékok gyűjtése és ártalmatlanítása megoldott, települési szinten ezzel nem kell foglalkozni.

Az egészségügyi hulladékokat külön szerződés alapján Orosházára szállítják, ártalmatlanításukról ott gondoskodnak.

Az intézményes kommunális szemétszállítást települési megbízás alapján végző cég a lakosságnál keletkező egyéb hulladékokat (pl. fóliamaradványok stb.) és a veszélyes hulladékok egy részét szintén települési megbízás alapján összegyűjti és elszállítja. Ennek ellenére különös gondot kell fordítani a lakosságnál keletkező veszélyes hulladékok intézményes összegyűjtésére és ártalmatlanítására.

A település Csorvással közösen működtet döngkutát (Csorvás közigazgatási területén), a keletkezett hulladékokat az ATEV elszállítja és ártalmatlanítja.

Tervezett intézkedések:

- a lakosságnál keletkező veszélyes hulladékok (szárazelem, gyógyszer, festék, vegyszermaradékok stb.) teljes körű gyűjtésének és ártalmatlanításának megszervezése.

Zaj- és rezgés elleni védelem:

A településen nincsen nagyobb, zajforrással terhelt ipartelep, illetve lakóterületbe ágyazott üzem, telephely. A csekély zajterhelés a település belső és a településen áthaladó, mindkét esetben kismértékű közlekedési forgalomból származik. A település utcái, különösen a szélesebb, viszonylagosan nagyobb forgalmú utcák jól fásítottak, így a zajterhelés elleni védelem külön intézkedést nem igényel.

Kitűzött célok:

- a jelenlegi kedvező állapot megőrzése,
- hosszú távon a nappali zajterhelést a nemzetközileg elfogadott norma alapján 65 dB (A) alatt tartani,
- elsősorban a kisvállalkozások körében jelen levő, lakókörnyezetbe ágyazott ipari telephelyek zajkibocsátását korlátozni, e telephelyek növekedése esetén gazdasági övezetbe telepítését (esetleg önkormányzati kedvezményes telekjuttatással) támogatni.

A településen önkormányzati intézkedést igénylő rezgésvédelmi problémák nincsenek.

Környezetbiztonság:

A Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság Békés megyére kidolgozott ár- és belvízzel veszélyeztetett területek besorolása alapján Gerendás nem minősül veszélyeztetett településnek. A környezeti kockázatok szempontjából így a belvíz elleni védekezés és a biztonságos csapadékvíz-elvezetés önkormányzati lépéseket igényel. A csapadékvíz-elvezetési műszaki rendszer tervezése megtörtént. A karbantartási és fejlesztési munkák folyamatosan végezhetőek.

A településen nincsenek olyan ipari üzemek, amelyek környezetvédelmi szempontból technológiai katasztrófák elleni különleges védelmi, vagy monitoring rendszer kiépítését indokolnák. A megyei polgári védelem felügyelete a település számára elégséges biztonságot jelent.

Környezetbiztonsági szempontból csak a jó minőségű termőföldek defláció elleni védelme igényel intézkedést. A kilencvenes évek elején kora tavasszal lezajlott deflációs károkat a pár napig tartó erős széllel egybeeső különösen száraz időszak okozta. Bár az ilyen jellegű károk nem túl nagy gyakorisággal jelentkeznek, mégis indokolt a defláció káros hatásai elleni óvintézkedések megtétele.

Környezetbiztonsági kérdésnek minősül továbbá a település alatti ivóvízbázis védelme, amely a korábban kifejtettek szerint komplex megközelítést igényel, és leghatásosabban összetett projektekkal érhető el benne eredmény.

Tervezett intézkedések:

- a település alatti ivóvízbázis komplex megközelítésű védelme,
- a defláció káros hatásai ellen a külterületen fasorok, mezővédő erdősávok, a gyengébb, mezőgazdasági termelésre gazdaságosan nem használható –összességében kisebb területek- erdősítése.

Mikroklimatikus szempontból és a defláció elleni védőintézkedések együttesen indokolják, a rendkívül alacsony külterületi erdősterületek legalább szerény mértékű gyarapítását, az említett, mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas területeken. Indokolt a környezeti biztonságnak ezekkel az eszközökkel való javítása.

8. Kistérségi intézményrendszer és az EU regionális politikájához való alkalmazkodás

Gerendás az Orosházi Térségi Önkormányzatok Területfejlesztési Társulás tagja. Az Orosházi Kistérség megbízásából az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztálya 2000-ben elkészítette „Az Orosházi Kistérség Gazdaságfejlesztési Konceptiója és Programja” című fejlesztési dokumentumot. Gerendás község településfejlesztési koncepciója igazodik az e dokumentumban kijelölt célokhoz és fejlesztési irányokhoz.

Az Uniós csatlakozással meg fog nőni a régiók és a kistérségek szerepe, ezért elengedhetetlenül fontos, hogy a község tevékenyen részt vegyen a kistérségi együttműködésben. A kistérséggel való együttműködés a közös információszerzés, fejlesztési forrásokra benyújtott pályázatok, általában az együttműködés, az abban rejlő (sokszor kimondottan anyagi) előnyök, lehetőségek kihasználása elemi érdeke a településnek és meghatározó lehet hosszú távú fejlődésében is.

Magyarország Uniós csatlakozásával megváltoznak a támogatási formák, és a támogatásokhoz való hozzáférés formai és tartalmi körülményei. Az új támogatási rendszer előre láthatólag két lépésben fog kiépülni, lesz egy első, három éves átmeneti, csatlakozási időszak, majd azt követően beáll az Unió végleges támogatási rendszere.

A gyakorlatban ez úgy történik, hogy miután az Unió elfogadta az ország Nemzeti Fejlesztési Tervét és az egyes programok tartalmát, valamint a kormány megegyezett a támogatási összegekben, akkor indulhat el a programok, s azon belül az ezeket segítő intézkedések megvalósítása. Ekkor pályázatokat írnak ki a programokat irányító szervezetek, amelyekre az önkormányzatok, társulások, kistérségek, vállalkozások stb. pályázhatnak. Azok nyerhetnek a pályázatokon, akik a feltételeket (a projektek illeszkednek az intézkedésekhez, rendelkeznek minden szükséges alátámasztó dokumentummal; pl. környezeti hatások kimutatása, költség-haszon elemzés stb.) teljesítik.

Az első három éves időszakban a programok megvalósítására, lebonyolítására nagyon kevés idő, három év áll rendelkezésre. Ezt azért nagyon fontos hangsúlyozni, mert egy-egy pályázó számára nem elég a pályázat kiírásakor kigondolni milyen projektet szeretne, erre már előre fel kell készülni, hogy a kiírás időpontjára már minden készen álljon, hiszen ilyen rövid idő alatt máshogy nem lehet elkölteni a Magyarország számára allokált uniós forrásokat.

Tehát egy-egy pályázó legfontosabb feladata jelenleg, hogy megismerje a már véglegesítés alatt levő programokat, intézkedéseket, ha eddig ezek kidolgozásában nem vett részt, határozza meg milyen projekttel szeretne pályázni ezen belül, s kikkel társulna ehhez, majd dolgozza ki a lehető legrészletesebb módon a projekt részleteit. Elengedhetetlen lesz a magyar társfinanszírozás biztosítása is, ezért érdemes nem egy-egy településnek külön, hanem többnek összefogva pályázni. Biztos, hogy a rendszer a nagyobb projekteket részesíti majd előnyben, mert nincs idő kicsi, elaprózott projektekre ebben a rövid, három éves időszakban. A projektek kidolgozására indul majd egy Phare program is. A kiválasztott projektek technikai segítséget kapnak a részletek kidolgozásához.

A jelenlegi és a tagság utáni pályázati rendszer legnagyobb különbsége, hogy megsokszorozódnak a források. Az eddigi tagországok példája azt mutatja, hogy a strukturális alapok összeg olyan nagy, hogy nem az a probléma, hogy nincs elég pénz, hanem, hogy nincs elegendő, jól kidolgozott, támogatásra jogosult projekt, tehát a tagország nem tudja elkölteni a forrásokat.

A jelenlegi és az uniós pályázati lehetőségek közötti további különbség, hogy a projekteknek egy-egy intézkedéshez, programhoz kell illeszkednie, s rendkívül sok új eljárási szabályt kell betartania annak, aki uniós pénzekre pályázik. Ezeket a szabályokat meg kell tanulni.

Gerendásnak a kistérségben betöltött szerepének növelését stratégiai célként kell kezelni.

Az ehhez kapcsolódó önkormányzati feladatok:

- folyamatos tájékozódás,
- a helyi célok programokban való megfogalmazása, annak naprakészen tartása,
- a települési célok érvényre juttatása a kistérségi együttműködésben,
- a lehetőségekre való gyors reagálás,
- a támogatásokra való felkészülés.

9. A fejlesztési koncepció prioritásai

A fejlesztési koncepció stratégiai céljai:

- a lakosság anyagi gyarapodásának elősegítése, életminőségének javítása,
- a község népességmegtartó erejének növelése,
- a helyi gazdaság élénkítése,
- a település agrárjellegetének megtartása,

A fejlesztés stratégiai céljainak elérését segítő legfontosabb célok és intézkedések:

- a mezőgazdaságban új típusú (EU konform) termékpályás szövetkezet/szövetkezetek alapítása, fejlesztése,
  - az önkormányzat, termékpályás szövetkezet/szövetkezetek és az egyéni gazdálkodók közötti együttműködési készség kialakítása,
  - termékpálya felépítése,
  - elsősorban a község lakóinak tulajdonában levő mezőgazdasági és élelmiszeripar, tárolókapacitás és értékesítési hálózat kiépítése,
  - a piacokról, a támogatási formákról, a változási tendenciákról való információszerzés intézményes formáinak létrehozása,
  - fejlesztési projektek kidolgozása, felkészülés a támogatások fogadására,
-
- a mezőgazdaság mellett az iparfejlesztés lehetőségeinek megteremtése,
-
- piac és új állatfelvásárló hely építése,
  - a fürdő korszerűsítése és fejlesztése,
  - a települési szennyvízcsatorna-hálózat és a szennyvíztisztító telep kiépítése,
  - a Csicsely-tó és környezetének rekultivációja, fejlesztése,
-
- az iskolai alapképzés, a felnőtt képzés, tovább- és átképzés rendszerének fejlesztése,
  - az egészségügyi és szociális ellátás javítása,
  - a munkanélküliség jelenlegi alacsony szinten tartása,

- a rendezett, életminőséget és megtartó-képességet növelő településszerkezet és építészeti arculat gazdagítása, a településközpont hangsúlyosabbá tétele,
- a mezőgazdaság szereplői számára a változó gazdasági környezetben gyors gazdasági és technológiai reagálások végrehajtására alkalmas és összetettségében gazdagodó térszerkezetű külterületfejlesztés végrehajtása,
- a kialakult tanyás térségek és a mezőgazdasági szerkezetváltás igényeinek megfelelő külterületi fejlesztési lehetőségek biztosítása,
- a komplex tájpotenciál hosszú távú és folyamatos növelése.

(A településfejlesztési koncepciót Gerendás Község Képviselő-testülete a 2003. júliusi testületi ülésén fogadta el.)